

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA PRÁVA

Neoprávněné podnikání a možnosti jeho omezování
Illegal Enterprise and Pahtways of its Elimination

Student:	Mária Šupčíková
Vedoucí diplomové práce:	JUDr. Bohuslav Halfar

Ostrava 2014

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra práva

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Mária Šupčíková**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **6208T011 Ekonomika a právo v podnikání**
Téma: **Neoprávněné podnikání a možnosti jeho omezování**
Illegal Enterprise and Pathways to its Elimination

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Podnikání v podmínkách tržní ekonomiky
3. Neoprávněné podnikání, jeho příčiny a důsledky
4. Omezování neoprávněného podnikání
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratek

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

IIORZINKOVÁ, Eva a Václav URBAN. *Živnostenský zákon a předpisy související*. 13. vyd. Praha: Linde, 2013. 328 s. ISBN 978-80-86131-97-9.

ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 3586 s. ISBN 978-80-7400-428-5.

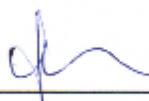
ŠVARC, Zbyněk et al. *Základy obchodního práva*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 426 s. ISBN 978-80-7380-322-3.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

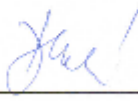
Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Bohuslav Halfar**

Datum zadání: 22.11.2013

Datum odevzdání: 25.04.2014

JUDr. Bohuslav Halfar
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prehlásenie

Prehlasujem, že som celú prácu vrátane všetkých príloh vypracovala samostatne. Použitú literatúru a podkladové materiály uvádzam v priloženom zozname literatúry.

V Ostrave dňa 23. 4. 2014

Hyčelová
podpis študenta

Pod'akovanie

Ďakujem vedúcemu diplomovej práce JUDr. Bohuslavovi Halfarovi za jeho ústretový prístup a odborné vedenie pri spracovaní diplomovej práce.

Obsah

Obsah.....	3
1. Úvod.....	5
2. Podnikanie v podmienkach trhovej ekonomiky	8
2.1 Podnikanie z pohľadu podnikateľského subjektu.....	8
2.1.1 Výhody a nevýhody podnikania pre podnikateľa	8
2.1.2 Faktory ovplyvňujúce podnikanie.....	10
2.2 Právna úprava podnikania.....	15
2.2.1 Právne normy upravujúce podnikanie v ČR	15
2.2.2 Podmienky živnostenského podnikania	18
2.2.3 Druhy živností.....	20
2.2.4 Vznik, rozsah a zánik živnostenského oprávnenia	21
2.3 Kontrola podnikania a pokuty	23
2.3.1 Živnostenská kontrola.....	23
2.3.2 Česká obchodná inšpekcia	26
3. Neoprávnené podnikanie, jeho príčiny a dôsledky	28
3.1 Definícia neoprávneného podnikania	28
3.1.1 Neoprávnené podnikanie podľa živnostenského zákona	28
3.1.2 Neoprávnené podnikanie podľa trestného zákonníka	30
3.1.3 Neoprávnené podnikanie podľa zákona o priestupkoch	32
3.2 Príčiny neoprávneného podnikania.....	34
3.2.1 Príčiny na strane neoprávnene podnikajúceho subjektu	35
3.2.2 Príčiny na strane štátu	39
3.2.3 Príčiny na strane okolia.....	41
3.3 Dôsledky neoprávneného podnikania.....	43
3.3.1 Sankcie.....	43
3.3.2 Platnosť právneho úkonu	44
3.3.3 Zabezpečenie ochrany pre spotrebiteľov	45
3.3.4 Skreslená evidencia a štatistika.....	45
3.3.5 Nelegálne zamestnávanie.....	46
3.3.6 Krátenie príjmov, úniky na daniach.....	47

3.3.7 Neodvádzanie platieb na sociálne a zdravotné poistenie	48
3.3.8 Skreslené HDP	48
4. Obmedzovanie neoprávneného podnikania.....	50
4.1 Obmedzovanie neoprávneného podnikania výchovou a vzdelávaním.....	52
4.2 Obmedzovanie neoprávneného podnikania pomocou zo strany štátu	56
4.3 Obmedzovanie neoprávneného podnikania postihmi zo strany štátu a okolia.....	63
5. Záver.....	67
Zoznam použitej literatúry	69
Zoznam skratiek	74
Zoznam tabuliek.....	75
Prehlásenie o využití výsledkov diplomovej práce	

1. Úvod

V povojnovom období bola na základe Benešových dekrétov za účelom dosiahnutia hospodárskej obnovy Československej republiky skonfiškovaná veľká časť majetku a pôdy Nemcov, Maďarov, kolaborantov a zradcov českého a slovenského národa. Po februárovom prevrate v roku 1948 bolo ústavou z mája 1948 výrazným spôsobom zúžené ústavné právo slobodného podnikania jednotlivca na úkor štátu. Ústava vychádzala z predpokladu, že občania budú uspokojovať svoje potreby prevažne prácou ako závislou činnosťou organizovanou štátom podľa plánovaného hospodárstva.

Následkom zmien v politickom systéme, ktoré sa objavili na konci minulého storočia boli zásadné zmeny v ekonomickej oblasti vo všetkých krajinách bývalého východného bloku. V roku 1987 začali národné výbory vydávať prvé povolenia na poskytovanie služieb. Postupne sa rodila nová legislatíva, ktorá umožnila občanom plnohodnotne podnikat'. Začali vznikať súkromné podnikateľské subjekty, tvorba cien sa stala voľnou a zahraničné trhy otvorenými. Nástup novej trhne orientovanej ekonomiky požadoval zmeny myslenia občanov. Mnohí sa často z pozície zamestnanca požívajúceho silnú zákonnú ochranu ocitli na mieste vlastníka, alebo konateľa súkromnej spoločnosti, na ktorého sa preniesla celková zodpovednosť za často nevyhnutné riskantné rozhodnutia.

Keď štát umožnil občanom podnikat', musel pomerne rozsiahlo definovať, kto môže podnikat', v akej oblasti a za akých podmienok. Za týmto účelom bol prijatý zákon č. 455/1991Zb. o živnostenskom podnikaní (ďalej iba ako „živnostenský zákon“) a ďalšie zákony upravujúce problematiku podnikania, ktoré do rozdelenia republiky platili tak pre Českú republiku, ako aj pre Slovensko. Po rozdelení obe republiky prijímali novely týchto predpisov samostatne, avšak vzhľadom na príbuznosť problémov vznikajúcich v praxi, súčasná podoba zákonov upravujúcich podnikanie je na Slovensku aj v Českej republike veľmi podobná.

Obmedzenia vyplývajúce zo zákonov upravujúcich podnikanie, ako aj nadväzujúcich daňových predpisov, pracovnoprávných predpisov, zákonov upravujúcich sociálne a zdravotné poistenie, hygienických predpisov, a pod. spôsobili, že súbežne s možnosťou legálne podnikat' začali vznikať subjekty, ktoré prevádzkujú živnosť bez potrebného

oprávnenia. Tento jav je značne nežiaduci pre ktorýkoľvek štát, pretože takýto subjekt neodvádza dane vôbec, alebo v nižšej výške, neprispieva do dôchodkových fondov, neplatí sociálne a zdravotné poistenie. Naopak, často vďaka neoprávnene používanému štatútu nezamestnaného občana čerpá prostriedky vo forme dávok v nezamestnanosti alebo vo forme sociálnych dávok.

Štát má preto eminentný záujem analyzovať, aké sú príčiny neoprávneného podnikania, čo subjekty k takémuto konaniu motivuje a hlavne, aké sú dôsledky tohto neoprávneného podnikania. Takáto analýza môže byť potom východiskom pre prijatie takých opatrení, ktoré neoprávnené podnikanie aspoň z časti eliminujú.

Témou tejto práce je neoprávnené podnikanie a možnosti jeho obmedzovania. Výber témy bol motivovaný výraznými dopadmi neoprávneného podnikania na ekonomiku a snahe o ich zhodnotenie z právneho a ekonomického hľadiska. Pre získanie relevantných údajov bola zvolená analýza, pomocou ktorej *„je možné rozložiť určitý jav alebo problém na jeho základné prvky, pričom sa oddeľia podstatné a nepodstatné znaky skúmaného javu“* (Šlosárová a kol., 2006, s. 61) a metóda deskripcie.

Spracovanie témy je rozdelené do troch kapitol.

Prvá kapitola obsahuje všeobecné informácie o podnikaní v podmienkach trhovej ekonomiky so zameraním na právne predpisy, ktoré túto oblasť upravujú. Samostatná podkapitola je venovaná živnostenskému podnikaniu, nakoľko toto predstavuje najrozšírenejší a najvýznamnejší spôsob výkonu podnikateľskej činnosti na území Českej republiky.

Druhá kapitola je zameraná na výsledky a zhodnotenie analýzy príčin a dôsledkov neoprávneného podnikania.

Samotná analýza postupu štátnych orgánov pri zamedzovaní nedovoleného podnikania, prijatých právnych predpisov, uplatňovania sankcií a návrhy opatrení, ktoré z nášho pohľadu by mohli byť akceptovateľné tak štátom, ako aj samotnými subjektmi, je predmetom tretej kapitoly.

Cieľom tejto práce je zodpovedať otázku, čo vedie občanov a firmy k tomu, že napriek pomerne prísnyim predpisom a častým kontrolám prevádzkujú podnikateľskú činnosť bez potrebného oprávnenia a podstupujú riziko vysokých sankcií a trestného stíhania. Okrem zisťovania príčin vzniku neoprávneného podnikania je zámerom veľkú pozornosť venovať dôsledkom, ktoré toto konanie spôsobuje, zhodnotiť, ako efektívne si počína pri odhaľovaní neoprávneného podnikania štát a navrhnúť riešenia, ktoré by mohli napomôcť eliminovať výskyt neoprávneného podnikania na území Českej republiky.

2. Podnikanie v podmienkach trhovej ekonomiky

2.1 Podnikanie z pohľadu podnikateľského subjektu

Dôvody, pre ktoré sa podnikateľský subjekt rozhodne stať podnikateľom a podnikáť v podmienkach trhovej ekonomiky, sú v drvivej väčšine finančné. Pokiaľ je niekto finančne zabezpečený, má stabilný príjem, prípadne jeho nároky sú skutočne nízke, môže si dovoliť ten luxus vykonávať činnosť, ktorá ho naplňuje, baví a prináša mu radosť, teda podnikáť aj za podmienky, že podnikanie mu neprinesie primeraný zisk. Väčšina ľudí však v určitých obdobiach svojho života stojí pred otázkou, akým spôsobom zabezpečí obživu sebe, prípadne svojej rodine.

Aj keď výrazne prevláda využitie možnosti zamestnať sa, podľa dostupných štatistických údajov k 30. 6. 2013 až 996.000 osôb v Českej republike (ďalej iba „ČR“) bolo vlastníkom živnostenského oprávnenia a mnoho ďalších osôb podniká na základe iného ako živnostenského oprávnenia.

2.1.1 Výhody a nevýhody podnikania pre podnikateľa

Skôr, ako sa potenciálny podnikateľ začne pohrávať s myšlienkou na samostatné podnikanie, zvažuje všetky jemu známe pre a proti, radí sa so známymi a odborníkmi. Medzi **výhody súkromného podnikania** patrí:

- ✓ podnikateľ je menej závislý na názoroch a rozhodnutiach iných,
- ✓ samostatne sa rozhoduje,
- ✓ má väčšiu šancu ovplyvňovať konečný produkt svojej práce,
- ✓ vyberá si zákazky,
- ✓ sám si organizuje pracovnú dobu,
- ✓ jeho odbornosť mu umožňuje určovať si cenu svojej práce,
- ✓ určuje si množstvo zákaziek, ktoré je ochotný spracovať,
- ✓ profituje na zamestnávaní zamestnancov,
- ✓ **všetok zisk je jeho.**

Medzi **nevýhody súkromného podnikania** patrí:

- nutnosť vložiť do podnikania finančné prostriedky na obstaranie priestorov, strojného vybavenia, materiálu alebo tovaru,
- neustále vyhľadávať vhodné zákazky,
- neustále sledovať a vyhodnocovať riziko insolventnosti, prípadne neserióznosti odberateľov,
- nutnosť uhrádzať zamestnancom mzdu a príspevky do fondov sociálneho a zdravotného poistenia bez ohľadu na to, či firma získala zákazky, prípadne či si odberatelia uhrádzajú svoje záväzky v stanovených lehotách,
- riziko, že chybným podnikateľským rozhodnutím stratí aj majetok, ktorý s podnikaním nemá súvislosť,
- neustály stres a zodpovednosť za problémy, ktoré nie je možné presunúť na nikoho iného,
- riziko, že sa podnikateľ nechá prácou úplne pohltiť.

Každý podnikateľ začína svoje podnikanie s určitým majetkovým vkladom. Pokiaľ sa jedná o právnickú osobu, platné právne predpisy v niektorých prípadoch ako jednu z podmienok začatia prevádzkovania podnikateľskej činnosti ukladajú upísanie či splatenie základného imania. Fyzická osoba – prevádzkujúca podnikateľskú činnosť túto povinnosť zákonne stanovenú nemá. Bez ohľadu na uvedené, samotný zámer podnikat' prinúti najskôr podnikateľa sústrediť **finančné prostriedky, s ktorými možno začať podnikat'**. Potreba financií závisí od odboru podnikania, rozsahu podnikateľskej činnosti a od technickej a technologickej úrovne, s ktorou plánuje podnikateľ podnikanie začať.

Najčastejšie sa vyskytujúcim **zdrojom financovania** podnikateľského subjektu sú v našich podmienkach vklady vlastníkov, spoločníkov, ktoré však so sebou pre podnikateľa prinášajú **riziko**, že ak podnikateľský zámer nevyjde, podnikateľ príde o svoju vlastnú finančnú rezervu. Úverové zdroje sú zvyčajne podmienené **ručením nehnuteľnosťou**, u drobných podnikateľov najčastejšie bytom, či rodinným domom, čo prináša riziko straty bývania. Získať dotácie od štátu, iných verejných fondov alebo nadácií je pomerne zložité a administratívne náročné. Nesplnenie často banálnej formálnej podmienky má za následok povinnosť vrátiť získané prostriedky. So získanými finančnými prostriedkami sa podnikateľ snaží hospodáriť čo najefektívnejšie a svoju podnikateľskú činnosť vykonávať tak, aby tržná

hodnota jeho majetku vloženého do podnikania rástla rýchlejšie, ako keby získané zdroje zhodnocoval pre neho subjekt iný (napr. banka). Čiže podnikateľ si musí prepočítať, či vložené finančné prostriedky mu prinesú taký zisk, ktorý mu bude postačovať na uspokojovanie jeho životných potrieb a zároveň mu vykryjú náklady, ktoré mu vznikli zabezpečením potrebných finančných prostriedkov. Podnikateľ si preto musí naformulovať svoj **finančný cieľ**, ktorý chce dosiahnuť.

Formulácia základného finančného cieľa podnikateľa je dlhodobo diskutovaná problematika. V osemdesiatych rokoch minulého storočia sa vo všeobecnosti prijímal názor, že hlavným finančným cieľom podnikateľa je maximalizácia tržnej hodnoty podniku. V rokoch deväťdesiatych sa začala akceptovať **teória účasti**, podľa ktorej nemôže byť cieľom podnikania iba naplnenie záujmov majiteľov, ale je potrebné venovať sa aj potrebám záujmových skupín ako napríklad zamestnancov, veriteľov, obchodných partnerov, a nájsť kompromis, ktorý vyhoví všetkým stranám (Valach, 1997).

V súčasnosti sa v súlade s teóriou účasti formuluje hlavný finančný cieľ podnikania ako **maximalizácia tržnej hodnoty podniku pre majiteľov rešpektujúca obmedzenia dané potrebami ďalších záujmových skupín podniku** (Valach, 1997). Tržná hodnota podniku vyjadruje cenu, ktorú podnik má pre potenciálneho kupujúceho, keby bol tento podnik na predaj. Ovplyvňuje ju hodnota vkladu majiteľa, dosahovaný hospodársky výsledok, postavenie na trhu, kvalita manažmentu, stabilita výsledkov, goodwill podniku a ďalšie faktory.

2.1.2 Faktory ovplyvňujúce podnikanie

Podmienkou zvolenia optimálnej formy podnikania je, aby manažment pozoroval a analyzoval stav a vývoj ekonomického prostredia, v ktorom tento podnikateľský subjekt plánuje vyvíjať svoju činnosť. Ekonomické prostredie zahŕňa všetky štruktúry, subjekty a orgány, ktoré na podnik pôsobia a ktoré majú vplyv na celú jeho činnosť. Podľa Kráľoviča a Vlachynského (2002) môžeme rozdeliť faktory ekonomického prostredia, ktoré na management podniku pôsobia do troch skupín:

- **typ podniku,**

- **vnútroštátne ekonomické prostredie,**
- **pôsobenie stavu a vývoja svetových trhov.**

Typ podniku

Typ podniku je faktorom, ktorý podstatne ovplyvňuje každý podnikateľský subjekt na trhu, a ktorého pôsobenie má na podnik samotný najväčší dopad. V procese formulovania podnikateľského cieľa musí potenciálny podnikateľský subjekt vziať do úvahy najmä:

- a) odvetvie a odbor budúcej činnosti,**
- b) veľkosť a postavenie podniku na trhu,**
- c) právnu formu podniku (Kráľovič, Vlachynský, 2002).**

Podnik, ktorý chce byť **v rámci svojho odvetvia a odboru konkurencieschopný**, musí používať techniku a technológiu, ktorá je porovnateľná s konkurenciou, čo môže byť finančne náročné. Pre odhad celkovej potreby kapitálu je dôležité plánovať aj **veľkosť a postavenie podniku na trhu**. Väčšie podniky, ktoré sú na trhu už niekoľko rokov, získavajú dodatočný kapitál jednoduchšie ako malé alebo stredné podniky, pretože sú považované za podniky perspektívnejšie, spoľahlivejšie a obchodovanie s nimi je všeobecne chápané ako menej rizikové.

Podnikateľský subjekt si pri začiatku podnikania zvolí **právnu formu podnikania**, a to najmä na základe týchto faktorov:

- veľkosť kapitálu, ktorý je podnikateľ ochotný a schopný do podnikania vložiť,
- miera ručenia za záväzky firmy, ku ktorému je ochotný sa podnikateľ zaviazat',
- spôsob vedenia svojej firmy, ktorý je ochotný akceptovať,
- spôsob, akým sa chce podieľať na delení (úhrade) výsledku hospodárenia,
- daňové zaťaženie, ktoré je ochotný akceptovať.

Z daných kritérií je jasne vidieť, že voľba právnej formy je strategické rozhodnutie, ktoré je dôležité nielen pri založení podniku ale rovnako v priebehu celého jeho hospodárenia (Soukupová, Šlosárová, Baštincová, 2004).

Pre podnikateľa, ktorý čo i len zvažuje teoretickú možnosť podnikania, **typ podniku** ako faktor ekonomického prostredia v značnej miere vylúči alebo naopak podporí jeho rozhodnutie sa pre neoprávnené podnikanie. Dá sa predpokladať, že v poľnohospodárstve, stvebníctve, účtovníctve, zámočníctve či stolárstve s menším objemom výroby a so štatútom

fyzickej osoby sa s neoprávneným podnikaním stretneme častejšie, ako napríklad v automobilovom priemysle, medicíne, veľkoobchode či pohostinstve, kde jednotlivé prevádzky už musia zamestnávať viac zamestnancov a zvyčajne na trhu pôsobia ako právnické osoby (spoločnosť s ručením obmedzeným, akciová spoločnosť a pod.).

Vnútroštátne ekonomické prostredie

„Z hľadiska možnosti vplyvu vnútroštátneho ekonomického prostredia na podnik môžeme ho rozdeliť na:

- a) **vnútroštátne makroekonomické prostredie**, ktoré nemôžu jednotlivé podniky ovplyvňovať a musia sa mu prispôbovať a*
- b) **mikroekonomické prostredie podniku**, ktoré tvoria subjekty, organizácie a orgány, s ktorými je podnik v bezprostrednom kontakte, kde sa subjekty navzájom ovplyvňujú.*

*Na všetky články vnútroštátneho ekonomického prostredia vplývajú **vývoj hospodárstva a jeho konjunktúry a ekonomická politika v štáte***“ (Kráľovič a Vlachynský, 2002, s.43).

Momentálny stav a vývin konjunktúry sú súhrnne charakterizované ukazovateľmi produkcie (HDP) a zamestnanosti. Štát si formuluje vlastnú ekonomickú politiku, ktorú presadzuje prostredníctvom širokého spektra nástrojov. Rozhodujúcimi nástrojmi štátu sú **štátny rozpočet**, ktorý slúži najmä na uplatňovanie dotačnej, colnej a daňovej politiky a **emisná banka**, ktorej primárnou úlohou je zabezpečiť menovú politiku štátu.

Vnútroštátne makroekonomické prostredie zohráva taktiež dôležitú úlohu pri zvažovaní legálnej či nelegálnej formy podnikania. Pre malých a stredných podnikateľov je častokrát ekonomická politika štátu zosumarizovaná v neúmerne množstve predpisov (často si protirečiacich), ktoré sa niekoľkokrát ročne novelizujú, dôvodom, pre ktorý zďaleka obchádzajú akýkoľvek úrad, ktorý by im vydal potrebné povolenie na podnikateľskú činnosť. Ak **mikroekonomické prostredie podniku** tvoria hlavne podnikateľské subjekty, tieto zvyčajne uprednostnia ako svojich dodávateľov legálne podnikateľské subjekty, ktoré im vystavia riadne účtovné doklady ovplyvňujúce ich výsledok hospodárenia. Ak však odberateľmi výrobkov a služieb je z väčšej časti nepodnikajúce obyvateľstvo, častejšie vznikajú možnosti neoprávnene podnikat' a vyhnúť sa daňovému zaťaženiu tak na dani z pridanej hodnoty, ako aj na dani z príjmov.

Pôsobenie stavu a vývoja svetových trhov

Procesy prebiehajúce v svetovej ekonomike pôsobia jednostranne a podniky len výnimočne ovplyvňujú situáciu na svetových trhoch. **Globálne trhy tovarov a služieb** podliehajú cyklickému vývoju. Na firmy pôsobia prostredníctvom ponuky a dopytu jednotlivých produktov a s tým súvisí pohyb cien. **Globálne finančné trhy** vytvárajú pre firmy možnosť získať **zahraničné úvery**, uchádzať sa o **priame zahraničné investície**, alebo iné zdroje, umožňujú firmám alokovať svoje voľné finančné zdroje v zahraničí, kupovať a predávať akcie zahraničných firiem a umožňujú záujemcom investovať v zahraničí. V celosvetovom podnikateľskom prostredí prebiehajú procesy, ktoré viacerí odborníci nazvali **finančnou revolúciou**. Hlavnými znakmi tejto revolúcie sú: deregulácia, globalizácia, intelektualizácia, sekuritizácia, nové technológie a rozmach finančných inovácií.

V podnikovej sfére **globalizácia** znamená nestále sa zintenzívňujúci proces internacionálnych pohybov peňažných prostriedkov a kapitálu, dáva **možnosť získať dodatočný kapitál zo zahraničných zdrojov**, rovnako ako aj možnosť investovania v zahraničí. Prináša narastajúci rozsah cezhraničných ekonomických aktivít, otváranie zahraničných trhov, ako aj prenikanie konkurencie na domáce trhy. Kontrola podnikateľských oprávnení je v mnohých prípadoch nereálna a len vďaka tomu, že firmy neovládajú naše predpisy upravujúce podnikanie a neskúmajú rozsah živnostenských oprávnení svojich dodávateľov zo zahraničia môže aj mnoho našich živnostníkov pracovať v zahraničí.

Na druhej strane však vzniknuté regionálne finančné krízy môžu rýchlo ovplyvniť financie na celom svete. Nastáva presun finančných prostriedkov prostredníctvom cenných papierov od subjektov vytvárajúcich úspory k subjektom produktívne ich využívajúcim, čiže dochádza k **sekuritizácii** finančných trhov. **Deregulácia** prináša postupnú liberalizáciu právnych noriem, ktoré upravujú finančné procesy v jednotlivých štátoch. Pre veľké podniky podnikajúce vo viacerých krajinách deregulácia čiastočne zjednodušuje agendu, čiastočne zabraňuje zneužívaniu rozdielov v právnych úpravách jednotlivých krajín (rozdielne sadzby dane z príjmu, dane z pridanej hodnoty a pod.). Pre malé a stredné podniky sú však takéto právne normy či rôzne ťažkopádne preklady medzinárodne uplatňovaných štandardov často nočnou morou pre ich nejednoznačnosť, zložitnosť či administratívnu náročnosť. **Intelektualizácia** podmieňuje teoretickú prípravu v oblasti financií a rastúcu zodpovednosť podnikateľov, ktorí musia rozhodovať pod stálym tlakom náročných finančných trhov. Úspechy v oblasti elektroniky, informatiky a komunikačných systémov prinášajú **nové**

technológie, ktoré zdokonaľujú, urýchľujú a zlacňujú realizáciu finančných procesov a tým vytvárajú predpoklady pre rýchly rozvoj **finančných inovácií**, čiže nových finančných produktov alebo postupov na trh, ako sú napríklad finančné deriváty. Všetky tieto procesy sú nesmierne náročné na odbornosť podnikateľov alebo ich manažmentu. Úspešnosť podniku prestáva závisieť od toho, ako vynikajúco chutia ním vypestované rajčiny, ale ako úspešná je jeho firma pri obchodovaní s derivátmi, čo môže pre viacerých podnikateľov oddaných svojmu odvetviu pôsobiť demotivujúco pri úvahách o ďalšom podnikaní.

2.2 Právna úprava podnikania

2.2.1 Právne normy upravujúce podnikanie v ČR

Hoci Ústava z roku 1960 pripúšťala drobné súkromné hospodárstvo založené na osobnej práci a vylučujúcej vykorisťovanie cudzej pracovnej sily, občiansky zákonník z roku 1964 prakticky už ani nerátal so súkromným vlastníctvom a zákonník práce z roku 1965 v § 279 ods. 1 zrušil predpis č. 227/1859 – živnostenský poriadok, ktorý na území ČR platil viac ako 100 rokov, ako aj predpis č. 259/1924, ktorý upravoval živnostenské podnikanie na území Slovenskej republiky a Podkarpatskej Rusi.

V 80. rokoch 20. storočia dochádza k prijatiu vládneho nariadenia č. 154/1982 – o poskytovaní služieb občanmi na základe povolenia národného výboru a neskôr k prijatiu vládneho nariadenia č. 1/1988 – o predaji tovaru a poskytovaní iných služieb občanmi na základe povolenia národného výboru. Efekt týchto nariadení bol však minimálny.

Spoločensko-politické zmeny v roku 1989 viedli k pokusom o obnovenie občianskej spoločnosti s trhovým hospodárstvom, čo malo za následok prijatie zákona č. 105/1990 Zb., o súkromnom podnikaní občanov, ktorý bol novelizovaný a čiastočne nahradený zákonom č. 455/1991 Zb. – živnostenský zákon. Súčasne s prijatím živnostenského zákona nadobudli účinnosť k 1. 1. 1992 aj obchodný zákonník (zákon č. 513/1991 Zb.) a novelizácia občianskeho zákonníka. Tieto tri vzájomne úzko súvisiace právne predpisy vytvárajú právne základy na obnovenie súkromnoprávnej regulácie v ekonomickej sfére. Zámer zákonodarcu prejsť z administratívno-direktívneho spôsobu riadenia ekonomicky na trhový mechanizmus bol pre územie Slovenskej republiky deklarovaný aj v článku 35 Ústavy Slovenskej republiky a pre územie Českej republiky v článku 26 Listiny základných práv a svobod.

Obchodný zákonník upravoval postavenie podnikateľov, obchodne záväzkové vzťahy, zmluvy a ďalšie vzťahy s podnikaním súvisiace. Bol špeciálnym právnym predpisom, nadradeným občianskemu zákonníku, ktorý bol preto uplatňovaný iba vo veciach, ktoré obchodný zákonník konkrétne neriešil. Medzi ďalšie pramene, upravujúce problematiku

podnikania môžeme zaradiť zákon č. 143/2001 Zb., o ochrane hospodárskej súťaže, zákon č. 256/2004 Zb., o podnikaní na kapitálovom trhu, zákon č. 99/1963 Zb. a podobne.

Od 1.januára 2014 prešla právna úprava podnikania rozsiahlou zmenou. Pôvodné hlavné pramene, ktorými boli obchodný zákonník a občiansky zákonník. boli nahradené novým občianskym zákonníkom – zákonom č. 89/2012 Zb. (ďalej iba „nový občiansky zákonník“), zákonom č. 90/2012 Zb., o obchodných spoločnostiach a družstvách (takzvaný zákon o obchodných korporáciách), zákonom č. 91/2012 Zb., o medzinárodnom práve súkromnom a zákonom č. 304/2013 Zb., o verejných registroch právnických a fyzických osôb (ďalej iba „zákon č. 304/2013 Zb.“).

Právna úprava obsiahnutá v obchodnom zákonníku definovala **podnikanie** ako činnosť vykonávanú podnikateľom sústavne, samostatne, vlastným menom a na vlastnú zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku. Po rozsiahlej rekodifikácii českého práva definícia pojmu podnikanie zmizla a v súčasnosti sa tento pojem v žiadnom právnom predpise nenachádza.

Definícia **podnikateľa**, ktorá je v súčasnosti obsiahnutá v novom občianskom zákonníku je z časti prevzatá z pôvodnej definície podnikania obsiahnutej v občianskom zákonníku, z definície podnikateľa podľa obchodného zákonníka a zároveň obohatená o nové, dosiaľ nepoužívané charakteristiky. Podľa nového občianskeho zákonníku je podnikateľ definovaný v oddiele 5 v § 420 a § 421 ako:

- osoba, ktorá samostatne vykonáva na vlastný účet a zodpovednosť zárobkovú činnosť živnostenským alebo obdobným spôsobom, so zámerom robiť tak sústavne za účelom dosiahnutia zisku,
- osoba, ktorá uzatvára zmluvy súvisiace s vlastnou obchodnou, výrobnou alebo obdobnou činnosťou alebo pri samostatnom výkone svojho povolania, prípadne osoba, ktorá jedná menom alebo na účet podnikateľa,
- osoba, ktorá je zapísaná v obchodnom registri,
- osoba, ktorá má na podnikanie živnostenské alebo iné oprávnenie podľa iného zákona.

S pojmom podnikateľ pracuje aj živnostenský zákon v § 5, podľa ktorého je podnikateľ fyzickou alebo právnickou osobou, ktorá je oprávnená prevádzkovať živnosť – teda táto osoba spĺňa podmienky živnostenského zákona k prevádzkovaniu živnosti. Táto osoba vlastní živnostenské oprávnenie. V prípade, že ako podnikateľa označujeme fyzickú osobu, hovoríme

o podnikaní individuálnom. Ak referujeme k právnickej osobe, hovoríme o podnikaní spoločnom.

Pre definovanie podnikania je dôležité spomenúť aj **obchodný register**, do ktorého sa informácie o podnikateľských subjektoch zapisujú. Podľa úpravy účinnej od 1.1.2014 obsiahnutej v zákone č. 304/2013 (tzv. „rejstříkový zákon“) je obchodný register jedným z informačných systémov verejnej správy vedený v elektronickej podobe. Zápisom do obchodného registra sa stáva každá osoba podnikateľom, a to nezávisle na fakte, či je predmetom činnosti tejto osoby podnikanie alebo nie. Zápis do obchodného registra môže byť pre podnikateľov povinný alebo dobrovoľný. Do obchodného registra sa podľa § 42 zapisujú:

- obchodné spoločnosti a družstvá podľa zákona č. 90/2012 Zb., o obchodných spoločnostiach a družstvách ,
- fyzické osoby, ktoré sú podnikateľmi, majú bydlisko na území ČR a o zápis do registra požiadajú,
- fyzické osoby uvedené v § 43, ktoré podnikajú na území ČR a o zápis do registra požiadajú, a
- ďalšie osoby, pre ktoré je táto povinnosť stanovená zákonom.

Osoba podnikateľa musí byť jasne identifikovateľná. K identifikácii podnikateľa a prevencii pred zameniteľnosťou s inými podnikateľskými subjektmi slúžia 3 identifikačné údaje. Pod identifikačnými údajmi subjekt vystupuje a je povinný ich uvádzať na všetkých obchodných listinách. Medzi hlavné identifikačné znaky podnikateľa patrí:

- obchodná firma,
- sídlo,
- identifikačné číslo.

Obchodná firma je názov, pod ktorým je podnikateľ zapísaný v obchodnom registri. Podnikateľ nie je oprávnený mať viac obchodných firiem. V prípade, že podnikateľ obchodnú firmu nemá, je povinný v rámci podnikania jednať pod vlastným menom. Obchodná firma nesmie pôsobiť klamlivo.

Sídlo podnikateľa je podľa § 429 nového občianskeho zákonníka určené adresou, ktorá bola zapísaná vo verejnom registri. V prípade, že podnikateľ vo verejnom registri zapísaný nie je, je jeho sídlom miesto, na ktorom má umiestnený hlavný obchodný závod, prípadne

bydlisko. Sídlo podnikateľa je nielen významným identifikačným údajom podnikateľa, je dôležitý aj pri určovaní príslušnosti správcu dane, súdu a ďalších správnych úradov.

Identifikačné číslo podnikateľa (IČO) je číslo, ktorým sa podnikateľský subjekt identifikuje pri každom konaní so štátom a zákazníkmi. Prideluje ho Český štatistický úrad, obchodný alebo živnostenský register. Číslo je vždy jedinečné a je zložené z 8 číslic.

2.2.2 Podmienky živnostenského podnikania

Platná právna úprava definuje podnikanie živnostenské a neživnostenské. Podmienky živnostenského podnikania sú upravené živnostenským zákonom. Neživnostenské podnikanie zahŕňa činnosti, ku ktorých prevádzkovaniu je vyžadované splnenie špecifických podmienok. K prevádzkovaniu neživnostenského podnikania nie je vydávané živnostenské oprávnenie. Jednotlivé druhy neživnostenského podnikania sú upravené samostatnými právnymi predpismi.

Definícia živnosti je veľmi podobná definícii podnikania podľa súčasnej úpravy občianskeho zákonníka. Poňatie živnosti je však v porovnaní s podnikaním užšie a **živnosť** je iba tá podnikateľská činnosť, ktorá je vykonávaná na základe živnostenského oprávnenia.

Prevádzkovanie živnosti – teda sústavnej činnosti prevádzkovej samostatne, vlastným menom, na vlastnú zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku a za podmienok stanovených živnostenským zákonom - je podmienené splnením všeobecných a zvláštnych podmienok stanovených zákonom. Všeobecné podmienky sú záväzné pre všetky druhy živností. Základné podmienky, ktoré musí činnosť spĺňať, aby bola živnosťou, sú zrejmé z jej definície. **Sústavnosť** vyžaduje, aby činnosť nebola jednorazová alebo náhodná. Táto podmienka však nevylučuje sezónnosť činnosti. Sezónnou živnosťou môžu byť okrem zrejmých činností (napríklad prevádzkovanie lyžiarskeho vleku alebo kúpaliska) aj činnosti, ktorých popis napovedá o jednorazovom charaktere ale zákonom sú chápané ako sústavné, pretože sa každoročne opakujú. Požiadavkou **samostatnosti** sa podnikanie odlišuje od zamestnania, pretože prevádzkovanie živnosti nemôže byť závislou činnosťou. Podnikateľ samostatne nielen vykonáva činnosť, na ktorú má živnostenské oprávnenie, ale o tejto činnosti aj samostatne rozhoduje a vykonáva činnosť. Podmienku vykonávania činnosti **vlastným**

menom subjekt plní vystupovaním pod obchodnou firmou, alebo v prípade subjektov, ktoré nie sú zapísané v obchodnom registri priamo menom a priezviskom. Požiadavku **vlastnej zodpovednosti** plní podnikateľ keď zodpovedá za svoje záväzky a v prípade požiadavky podnikania **za účelom dosiahnutia zisku** tak nie je podstatné či je zisk skutočne výsledkom hospodárenia ani výška dosiahnutého zisku, podstatné je podnikateľ s úmyslom zisk produkovať (Horzinková, Urban, 2013).

Všeobecné podmienky prevádzkovania živnosti sú obsiahnuté v § 6 živnostenského zákona a sú to:

- dosiahnutie veku 18 rokov,
- spôsobilosť k právnym úkonom,
- bezúhonnosť.

Zvláštne podmienky pre prevádzkovanie živnosti nemusia byť splnené u všetkých druhov živností. Viazu sa iba k vykonávaniu živností remeselných, viazaných a koncesovaných. Zvláštne podmienky sú vymenované v § 7 živnostenského zákona, konkrétne sú to:

- odborná alebo iná spôsobilosť - dosiahnutá zákonom určená kvalifikácia,
- prax (výkon odbornej činnosti v obore živnosti alebo v oblasti podobnej oboru živnosti).

Ak podnikateľ nie je schopný splniť podmienku odbornej kvalifikácie alebo praxe, môže ustanoviť zodpovedného zástupcu, ktorý bude tieto podmienky splňovať. Výnimkou však je napríklad podmienka zvláštnej spoľahlivosti v prípade koncesovaných živností.

Zákon tiež ustanovuje situácie, v ktorých, napriek tomu, že podnikateľ spĺňa aj všeobecné aj zvláštne podmienky pre prevádzkovanie živnosti, nezíska živnostenské oprávnenie a teda nemôže živnosť vykonávať.

Z dôvodu **súkromnoprávných prekážok** nemôže živnosť prevádzkovať osoba:

- na ktorej majetok bol prehlásený konkurz,
- po dobu 3 rokov od právnej moci rozhodnutia o zamietnutí jej insolvenčného návrhu alebo zrušení konkurzu z dôvodu nepostačujúceho majetku.

Z dôvodu **verejnoprávných prekážok** nemôže prevádzkovať živnosť osoba:

- ktorej bol súdom alebo správnym orgánom uložený trest alebo sankcia zákazu činnosti týkajúca sa prevádzkovania živnosti v obore alebo príbuznom obore, a to po dobu, po ktorú trvá zákaz,
- osoba, ktorej bolo zrušené živnostenské oprávnenie, ako dôsledok vážneho porušenia podmienok udelenia koncesie alebo povinnosti stanovené živnostenským zákonom, neexistencie platného povolenia k pobytu zahraničnej fyzickej osoby na území ČR, neplnenia si záväzkov na sociálnom zabezpečení voči štátu, neprevádzkovania živnosti po dobu dlhšiu ako 4 roky bez oznámenia prerušenia prevádzkovania živnosti (Švarz a kol., 2011).

2.2.3 Druhy živností

Živnosti rozdeľujeme na živnosti ohlasovacie a koncesované. Medzi ohlasovacie živnosti ďalej radíme živnosti:

- remeselné,
- viazané,
- voľné.

Remeselné živnosti sú živnosti, ktorých podmienkou prevádzkovania je vhodné vzdelanie (vyučenie, maturitná skúška, vyššie odborné alebo vysokoškolské vzdelanie v obore prípadne uznanie odbornej kvalifikácie) a dokladovanie tohto vzdelania alebo praxe. Zoznam všetkých remeselných živností sa nachádza v prílohe č.1 živnostenského zákona. Remeselné živnosti sú všetky remeslá, ktoré môžu spôsobiť ohrozenie života alebo zdravia ľudí. Príkladom remeselných živností je prevádzkovanie mliekarenstva, murárstva, stolárstva či mäsiarstva.

Viazané živnosti sú živnosti, ktorých požadovaná odborná spôsobilosť je veľmi nesúrodá, a preto je pre každú živnosť zvlášť určená. Zoznam viazaných živností a ich odborných spôsobilostí je uvedený v prílohe č.2 živnostenského zákona. Ako príklad viazanej živnosti môžeme spomenúť spracovanie tabaku, očné optiku, poskytovanie a sprostredkovanie spotrebiteľských úverov, masérské služby, sprievodcovskú horskú činnosť, starostlivosť o dieťa do troch rokov v dennom režime či projektovú činnosť vo výstavbe.

K vykonávaniu **voľnej živnosti** nie je potrebné preukázať žiadnu odbornú ani inú spôsobilosť, stačí splniť všeobecné podmienky zákona. Zoznam týchto živností je uvedený v prílohe č. 4 živnostenského zákona.

Koncesované živnosti môžu byť prevádzkované iba na základe udelenia koncesie. Koncesia je verejná listina, ktorou štát povoľuje prevádzkovanie živnosti a udáva podmienky, ktoré musia byť pri vykonávaní tejto činnosti dodržiavané (napríklad kaucia alebo stanovenie otváraciej doby). Koncesované živnosti sú najmä činnosti, ktorých prevádzkovanie môže obzvlášť výrazne ohroziť verejný záujem, život a zdravie ľudí alebo majetkové a iné práva občanov. Zoznam koncesovaných živností spolu s podmienkou odbornej spôsobilosti je uvedený v živnostenskom zákone v prílohe č. 3. Okrem všeobecných podmienok, ktoré musia byť dodržané pri všetkých typoch živností, obsahujú koncesované živnosti aj podmienku spoľahlivosti. Medzi koncesované živnosti radíme napríklad verejné dražby, vnútrozemskú vodnú doprava, prevádzkovanie cestovnej kancelárie, pohrebníctva, služby súkromného detektíva či vedenie spisovne (Švarz a kol., 2011).

2.2.4 Vznik, rozsah a zánik živnostenského oprávnenia

Oprávnenie k prevádzkovaniu živnosti vzniká pri ohlasovacích živnostiach ohlásením, ak žiadateľ o oprávnenie splňa požadované podmienky. Ohlásením vzniká právo prevádzkovať živnosť bez nutnosti vydania výpisu zo živnostenského registra. V prípade, že sa jedná o živnosť koncesovanú, môže žiadateľ o oprávnenie živnosť prevádzkovať až odo dňa udelenia štátneho povolenia, respektíve odo dňa získania právnej moci rozhodnutia o udelení koncesie. Živnostenské oprávnenie nie je prevoditeľné na inú osobu. Po splnení všetkých podmienok vykoná živnostenský zápis do živnostenského registra. Živnostenské oprávnenie môže obsahovať informácie o jednej alebo viacerých živnostiach podnikateľa (Švarz a kol., 2011).

Rozsah živnostenského oprávnenia vymedzuje bližšie činnosti, ktoré môže podnikateľ v rámci danej živnosti prevádzkovať. Rozsah živnostenského oprávnenia je podľa § 28 živnostenského zákona daný druhom živnosti. Živnosť môže byť prevádzkovaná na celom území ČR, v prípade koncesovaných živností môže byť územie, na ktorom živnosť bude prevádzkovaná, obmedzené.

Zánik živnostenského oprávnění

Živnostenské oprávnění může podle § 57 živnostenského zákona zaniknout:

- smrtí podnikatele,
- zánikem právnické osoby,
- uplynutím doby, na kterou bylo živnostenské oprávnění vydáno, ak podnikatel neoznámí, že v podnikání chce pokračovat,
- výmazem zahraniční osoby (alebo jej predmetu podnikania) povinne zapísanej do obchodného registra z obchodného registra,
- ak tak stanoví zvláštny predpis,
- rozhodnutím živnostenského úřadu o zrušení živnostenského oprávnění.

Podnikatel preukazuje existenciu živnostenského oprávnění **výpisom zo Živnostenského registra, ktorý** je vedený v elektronickej podobe. Správcom registra je Živnostenský úřad ČR a prevádzkovateľom sú živnostenské úřady. Register obsahuje informácie zahŕňajúce identifikačné údaje o podnikateľovi, predmet podnikania, druh živnosti, prevádzkareň, dobu platnosti živnostenského oprávnění, dátum vzniku živnostenského oprávnění, dátum pozastavenia alebo prerušenia prevádzkovania živnosti, dátum zániku živnostenského oprávnění, dátum doručenia výpisu, rozhodnutie o úpadku, spôsobe riešenia úpadku, alebo o informácii, že subjekt nie je v úpadku, vstup právnickej osoby do likvidácie, prekážky prevádzkovania živnosti, pokuty a sankcie uložené živnostenskými úřadmi a zmeny týchto údajov (Horzinková, Urban, 2013).

2.3 Kontrola podnikania a pokuty

Kontrolu dodržiavania stanovených podmienok podnikania a prevenciu proti porušovaniu týchto podmienok zabezpečuje Česká obchodná inspekcia a samotné živnostenské úrady. Pri kontrole živnostenského podnikania orgány štátnej správy spolupracujú a o prípadoch porušenia podmienok podnikania sa navzájom informujú.

2.3.1 Živnostenská kontrola

Živnostenská kontrola je kontrola živnostenského podnikania, vykonávaná zamestnancami živnostenských úradov voči osobám, ktoré vykonávajú činnosť podliehajúcu režimu živnostenského zákona. Podľa § 60 živnostenského zákona sa živnostenskou kontrolou rozumie sledovanie plnenia povinností stanovených živnostenským zákonom a zvláštnymi právnymi predpismi, ktoré s živnostenským podnikaním súvisia. Ten živnostenský úrad, ktorý pokutu uložil má oprávnenie pokutu aj vybrať a vymáhať. Priebeh živnostenskej kontroly je podriadený zákonu č. 552/1991 Zb., o štátnej kontrole (ďalej iba „zákon o štátnej kontrole“) a samotná kontrola je bližšie špecifikovaná v piatej časti živnostenského zákona. Kontroly sa môže okrem zamestnancov vykonávajúcich kontrolu a kontrolovaného subjektu zúčastniť aj zástupcovia orgánov stanovených zvláštnymi predpismi a na žiadosť kontrolovaného subjektu aj tretia osoba.

Počas kontroly majú zamestnanci podľa § 11 zákona o štátnej kontrole právo:

- **obstarávať zvukové alebo obrazové záznamy,**
- **vstupovať do objektov, zariadení, prevádzok, na pozemky a iné priestory kontrolovaných osôb súvisiacich s predmetom kontroly,**
- **vyžadovať potrebnú dokumentáciu,**
- **byť oboznámený s utajovanými informáciami,**
- **požadovať od kontrolovaných osôb poskytnutie pravdivých a úplných informácií o zisťovaných a súvisiacich skutočnostiach,**
- **zaistiť v odôvodnených prípadoch doklady,**
- **požadovať, aby kontrolované osoby podali v stanovenej lehote písomnú správu o odstránení zistených nedostatkov,**

- **uložiť opatrenia vyplývajúce z nálezov.**

Počas kontroly majú kontrolní pracovníci podľa § 12 zákona o štátnej kontrole nasledujúce povinnosti:

- preukázať sa dokladom totožnosti a preukazom kontrolóra,
- zistiť skutočný stav veci,
- oznámiť kontrolovanej osobe začatie kontroly a predložiť poverenie k vykonaniu kontroly,
- šetriť práva a právom chránené záujmy kontrolovaných osôb,
- predat' bezodkladne prevzaté doklady kontrolovanej osoby po pominutí dôvodov ich prevzatia,
- zaistiť riadnu ochranu odobraných originálnych dokladov proti ich strate, zničeniu, poškodeniu alebo zneužitiu,
- zhotoviť protokol o výsledkoch kontroly,
- zachovávať mlčanlivosť o všetkých skutočnostiach, o ktorých sa v priebehu kontroly dozvedeli a nezneužiť tieto skutočnosti.

Kontrolovanému subjektu vyplývajú zo zákona o štátnej kontrole (podľa § 14) nasledujúce povinnosti:

- vytvoriť základné podmienky k vykonaniu kontroly a poskytnúť súčinnosť kontrolórom,
- poskytnúť materiálne a technické zabezpečenie pre výkon kontroly.

Výsledkom kontroly môže byť:

- uloženie odstránenia zistených nedostatkov,
- pokuta.

Výška pokuty závisí na tom, či priestupok spáchala fyzická osoba alebo sa jedná o správny delikt podnikateľa. Maximálna výška pokuty priestupku alebo správneho deliktu je 1.000.000,-- Kč. Výška pokuty závisí na spôsobe spáchania a následkoch činu (Horzinková, Urban, 2011).

Mimo pokuty za porušenie, prípadne nedodržanie podmienok živnostenského zákona môže kontrolný orgán uložiť takzvanú **procesnú sankciu**, ktorá je upravená v zákone o štátnej

kontrole v § 19. Táto poriadková pokuta môže byť uložená z dôvodu nedostatočnej súčinnosti až do výšky 50 000,-- Kč. Poriadková pokuta môže byť uložená aj opakovane, a to v prípade, že povinnosť nebola splnená ani v lehote stanovenej kontrolórom. Celková suma poriadkovej pokuty nesmie prekročiť hodnotu 200.000,-- Kč. Pokuta môže byť uložená do jedného roka odo dňa zistenia nesplnenia povinnosti.

Výsledok kontroly je zdokumentovaný v **kontrolnom protokole**, ktorý je v prípade správneho riadenia použitý ako dôkazný materiál. Protokol musí podľa § 15 zákona o štátnej kontrole obsahovať:

- zoznam pracovníkov, ktorí sa na kontrole zúčastnili,
- zoznam kontrolovaných osôb,
- miesto a čas konania sa kontroly,
- predmet kontroly,
- zistené skutočnosti a nájdené nedostatky,
- označenie dokladov a ostatných materiálov, o ktoré sa kontrolné zistenie opiera,
- zoznam právnych predpisov, ktoré bolo porušené.

Po zhotovení protokolu ho kontrolní pracovníci podpíšu, s jeho obsahom oboznámia kontrolované osoby a odovzdajú im rovnopis. Kontrolované osoby potvrdia oboznámenie s obsahom protokolu a jeho prevzatie podpisom.

Pri výkone kontroly môže byť zistené, že boli porušené právne predpisy, ktorých kontrola nespadá do kompetencií živnostenského úradu. V takomto prípade zamestnanec vykonávajúci kontrolu oboznámi so zisteniami príslušný inštitút. Ak pri vykonávaní kontroly zamestnanci živnostenského úradu zistia, že sa jedná alebo existuje podozrenie, že sa môže jednáť o **trestný čin**, postúpia riešenie polícii ČR alebo inému príslušnému orgánu. Ak sa nepreukáže, že sa jedná o trestný čin, vráti sa jednanie späť do rúk živnostenského úradu.

Okrem živnostenskej kontroly vykonávajú živnostenské úrady aj **dozornú činnosť** v oblasti ochrany spotrebiteľa, spotrebných daní, prevádzky zastavárne, civilného letectva, prevádzkovania dráh a regulácie reklamy. Problematika dozornej činnosti je upravená príslušnými zvláštnymi právnymi predpismi.

2.3.2 Česká obchodná inšpekcia

Česká obchodná inšpekcia (ďalej iba „ČOI“) je orgán štátnej správy upravený zákonom č. 64/1986 Zb., o Českej obchodnej inšpekcii. ČOI je orgán podriadený Ministerstvu priemyslu a obchodu ČR. Poslaním ČOI je vykonávať dozor nad vnútorným trhom v krajine, sledovať dodržiavanie predpisov v oblasti ochrany spotrebiteľa a kontrolovať osoby, ktoré na národný trh dodávajú produkty a služby.

V rámci kontrolnej činnosti sa ČOI venuje najmä dozoru nad:

- dodržiavaním podmienok podnikateľskej činnosti,
- dodržiavaním podmienok stanovených zákonom pre poskytovanie daného druhu služby alebo produkovania daných výrobkov,
- bezpečnosťou výrobkov uvádzaných na trh,
- zdravotnou nezávadnosťou tovarov a služieb,
- pravdivosťou a úplnosťou zverejnených informácií o tovaroch a službách,
- označovaním výrobkov.

Právomoci ČOI sú rozsiahle, a okrem kontrolnej činnosti sa venuje aj poradenskej službe verejnosti a preventívnej činnosti v rámci ktorej pravidelne zverejňuje výsledky svojej činnosti a upozorňuje spotrebiteľov na problémové produkty.

Kontrola vykonávaná zamestnancami ČOI prebieha rovnako, ako návšteva bežných zákazníkov predajne. Až po ukončení nákupu sa kontrolór identifikuje preukazom inšpektora ČOI a v kontrole pokračuje. Po ukončení kontroly je o jej priebehu a zisteniach spísaný protokol a s informáciami v ňom uvedenými je oboznámený majiteľ, prípadne zodpovedný pracovník predajne. Ak boli počas kontroly zistené menej závažné nedostatky, uloží kontrolór blokovú pokutu na mieste. Maximálna výška blokovej pokuty je stanovená na 5000,-- Kč. Dôležité je, že kontrolór môže túto pokutu pracovníkovi predajne uložiť iba v prípade, že ten s ňou súhlasí. Ak súhlas s pokutou nenastane, je na základe výsledkov kontroly začaté správne riadenie. ČOI je oprávnená položiť pokutu až do výšky 50 miliónov Kč. Okrem finančnej pokuty môže ČOI uložiť aj zákaz predaja výrobkov, zákaz uvedenia výrobku na trh a podobne. Za rok ČOI zabezpečí vykonanie približne 70 000 kontrol a preverí do 3000 sťažností spotrebiteľov (Česká obchodní inspekce, 2014).

ČOI v rámci svojej činnosti spolupracuje s viacerými organizáciami, hlavne:

- živnostenskými úradmi,
- Generálnym riaditeľstvom ciel,
- Českým telekomunikačným úradom,
- políciou ČR,
- Českou inšpekciou životného prostredia,
- profesijnými združeniami a asociáciami.

ČOI nevystupuje iba ako represívny orgán, ale svoju pôsobnosť zameriava aj na prevenciu: pravidelne prostredníctvom masmédií informuje verejnosť o výsledkoch svojej kontrolnej a dozornej činnosti a upozorňuje na problémové oblasti pri ochrane spotrebiteľa. Poradenská služba na všetkých pracoviskách ČOI poskytuje priamu pomoc spotrebiteľom, ale aj podnikateľskej verejnosti.

Po uskutočnení zmien v našej spoločnosti sa vytvorila nová štruktúra podnikateľských subjektov. Keďže tieto podniky sú nevyhnutnou súčasťou národného hospodárstva, je správne, že sa tejto kategórii venuje zvýšená pozornosť zo strany štátnych orgánov. Právny poriadok Českej republiky legislatívne zabezpečuje a dáva k dispozícii viacero právnych foriem podnikania. Je len na samotných podnikateľoch, ako tieto možnosti využijú.

3. Neoprávnené podnikanie, jeho príčiny a dôsledky

Štát so zámerom plniť svoje poslanie a pôsobenie v ekonomike uplatňuje riadiacu politiku, ktorá vychádza z prijatých hospodárskopolitických koncepcií. Táto riadiaca politika sa realizuje v čiastkových politikách (napr. menovej, fiškálnej, sociálnej či politike formovania podnikateľského prostredia (Okáli, 2004). Podnikateľ musí svoje podnikateľské zábery prispôbiť jestvujúcemu vnútroštátnemu ekonomickému prostrediu, musí pôsobiť v rámci limitov, ktorými ho toto vnútroštátne ekonomické prostredie obmedzuje a zároveň sa snaží využívať pozitíva, ktoré mu dané prostredie ponúka.

3.1 Definícia neoprávneného podnikania

Problematiku neoprávneného podnikania na území ČR upravujú v súčasnosti tri právne predpisy súkromnoprávnej a verejnoprávnej povahy:

- živnostenský zákon
- trestný zákonník a
- zákon o priestupkoch.

3.1.1 Neoprávnené podnikanie podľa živnostenského zákona

Živnostenský zákon nemá vo svojom súčasnom znení definíciu pre pojem „neoprávnené podnikanie“. Pomerne podrobne však špecifikuje, aké konanie subjektu považuje za priestupok a správny delikt, teda akú formu podnikania hodnotí ako protiprávnu, čiže neoprávnenú.

Uvedený zákon špecifikuje neoprávnené podnikanie zvlášť pre prípad, keď sa ho dopustí fyzická osoba a zvlášť pre osobu právnickú alebo podnikajúcu fyzickú osobu. Bližšiu charakteristiku neoprávneného podnikania nájdeme v živnostenskom zákone v § 61 - 64, kde sú presne vymedzené porušenia zákona a priamo rozdelené na priestupky a správne delikty.

Fyzické osoby sa dopustia **priestupku** často vo vypätých životných situáciách, keď podľa § 13 živnostenského zákona pri úmrtí podnikateľa pokračujú v prevádzkovaní živnosti dedičia zo zákona alebo zo záveti, pozostalý manžel, či partner, pričom opomenú v súlade s § 13 ods. 2 ustanoviť zodpovedného zástupcu, alebo v súlade s § 13 ods. 4 oznámiť živnostenskému úradu, že hodlajú pokračovať v prevádzkovaní živnosti. Zákonodarca nepovažuje tieto priestupky za závažné a umožňuje ich riešiť blokovým konaním s pokutou do 5.000,-- Kč. Inak posudzuje priestupky v prípade, keď fyzická osoba bez príslušného živnostenského oprávnenia prevádzkuje voľnú, remeselnú, viazanú alebo dokonca koncesovanú živnosť. Po zohľadnení závažnosti priestupku, spôsobu jeho spáchania, jeho následkov a okolností, za ktorých bol spáchaný môže živnostenský úrad uložiť fyzickej osobe pokutu až do výšky 1000000,-- Kč. V takomto prípade je takmer nespochybniteľné, že ak niekto poskytuje služby, predáva výrobky alebo tovar bez toho, aby mal oficiálnym spôsobom zdokumentované svoje príjmy a výdaje a z dosiahnutého zisku riadne platil dane, musí predpokladať, že takéto jeho počínanie nie je v súlade s platnými právnymi predpismi. Zákonodarca považuje takéto konanie fyzickej osoby za obzvlášť závažné, čomu zodpovedá aj výška možnej sankcie.

Z podstaty priestupku je zrejmé, že môže byť spáchaný iba fyzickou osobou, a že k zodpovednosti za priestupok stačí **zavinenie z nevedomej nedbalosti**.

Živnostenský zákon definuje neoprávnené podnikanie právnických osôb alebo podnikajúcich fyzických osôb ako **správny delikt**. Obdobne ako u fyzickej osoby, v § 63 odst. 1 zákon špecifikuje, že právnická osoba ako podnikateľ alebo podnikajúca fyzická osoba sa dopustí správneho deliktu, ak prevádzkuje činnosť, ktorá je živnosťou voľnou, remeselnou, viazanou alebo koncesovanou ak pre túto činnosť nemá potrebné živnostenské oprávnenie. Toto vymedzenie zahŕňa prípady, kedy subjekt podniká bez akéhokoľvek živnostenského oprávnenia alebo ak podniká na základe živnostenského oprávnenia, ale vykonáva aj činnosti **nad rámec daného oprávnenia**.

Ako demonštráciu tohto tvrdenia môžeme použiť rozsudok Najvyššieho správneho súdu zo dňa 19.11.2003 sp. zn. 7 A 87/2002 - 29, ktorý definuje že podnikateľ podniká neoprávnene ak „*nemá živnostenské oprávnenie k prevádzkovaní činnosti, ktorá je živnosťou, alebo ak má síce živnostenské oprávnenie, ktoré ale predmet skutočne prevádzkovanej činnosti (živnosti) nepokrýva.*“ Výnimku stanovuje živnostenský zákon v § 34, kde povoľuje pri prevádzkovaní živností spočívajúcej v obchodnej činnosti aj prenájom tovaru, sprostredkovanie jeho predaja

a podobne, ak povaha živnosti zostane zachovaná. Podľa Šebka (2006, s. 410) je pri posudzovaní, či sa jedná o neoprávnené podnikanie alebo nie veľmi dôležité vedieť „čo bolo skutočne predmetom vykonávanej činnosti“. Podľa Žďárskeho (2013) môže byť neoprávnené podnikanie spáchané rovnako aj v prípade, ak podnikateľský subjekt vykonával činnosť na ktorú mal živnostenské oprávnenie, ale to mu na základe živnostenských predpisov zaniklo kvôli odsúdeniu za úmyselný trestný čin spáchaný v súvislosti s podnikaním, alebo v období sankčného prevádzkovania živnosti.

Okrem ďalších podmienok musí činnosť plniť všetky znaky živnosti. Nie je totiž možné, aby sa jednalo o neoprávnené podnikanie, ak činnosť nie je živnosťou. Podľa definície živnosti musí byť neoprávnené podnikanie činnosťou vykonávanou sústavne, samostatne, vlastným menom, na vlastnú zodpovednosť a s cieľom dosiahnuť zisk.

Samozrejme, neoprávnené podnikáť sa dá aj podľa iných ako živnostenských oprávnení a v týchto prípadoch je neoprávnené podnikanie vymedzené zvláštnymi zákonmi, ktoré pre každú takúto činnosť stanovujú podmienky samostatne. Ako príklad tejto formy podnikania môžeme spomenúť výkon činnosti rozhodcov, advokátov, súdnych exekútorov, prevádzkovanie pohrebníctiev, zoologických záhrad a podobne.

3.1.2 Neoprávnené podnikanie podľa trestného zákonníka

Neoprávnené podnikanie patrí medzi hospodárske trestné činy uvedené v Hlave VI. zvláštnej časti trestného zákonníka. Konkrétne zákon v § 251 vymedzuje skutkovú a kvalifikovanú skutkovú podstatu neoprávneného podnikania ako potrestanie toho, kto vo väčšom rozsahu poskytuje služby alebo prevádzkuje výrobné, obchodné alebo iné podnikanie

- odňatím slobody na dva roky alebo zákazom činnosti,
- odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov, alebo peňažným trestom ak spôsobí značnú škodu, alebo získa týmto činom pre seba alebo iného značný prospech,
- odňatím slobody na dva až osem rokov, ak spôsobí škodu veľkého rozsahu alebo získa týmto činom pre seba alebo iného prospech veľkého rozsahu.

Posudzovanie neoprávneného podnikania trestným zákonníkom sa využíva, v prípadoch, ktoré sú nad rámec správneho zákona vzhľadom k miere spoločenskej škodlivosti. Odlíšenie

od definície neoprávneného podnikania v živnostenskom zákone je dané práve väčším rozsahom činnosti a škodou značnou alebo väčšieho rozsahu. Väčším rozsahom vykonávania činnosti sa rozumie určitá, nezanedbateľná sústavná doba výkonu činnosti – doba dlhšia ako 6 mesiacov s cieľom získania trvalejšieho zdroja finančných prostriedkov. Vykonávaná činnosť nesmie byť na základe tohto obmedzenia jednorazová alebo náhodilá. Zvyčajne sa činnosť väčšieho rozsahu posudzuje tiež podľa toho, či je jej rozsah porovnateľný s rozsahom výkonu zamestnania a podľa zisku z činnosti (Švarz, 2011). Značnou škodou sa podľa § 138 trestného zákonníka rozumie škoda dosahujúca aspoň 500 000,-- Kč a škodou veľkého rozsahu škoda, ktorej hodnota dosiahne minimálne 5 000 000,-- Kč.

Aby sa jednalo o trestný čin neoprávneného podnikania, musí byť preukázaná neoprávnenosť a úmysel samotného jednanja. Zároveň musia byť naplnené všetky znaky podnikania. Neoprávnenosť činu je preukázaná ak podnikateľský subjekt podniká bez príslušného oprávnenia alebo bez splnenia podmienok daných zvláštnym právnym predpisom alebo v prípade, ak vykonáva činnosť presahujúcu rozsah vlastneného oprávnenia (Švarz, 2011). Úmysel je zřejmý z faktu, že páchatel' si je vedomý toho, že na výkon danej činnosti je potrebné vlastniť oprávnenie, ktoré nevlastní, prípadne, že vykonávaná činnosť nie je ním vlastneným oprávnením pokrytá. Príťažujúcou okolnosťou pre páchatel'a je zapojenie ďalšej osoby ako pracovnej sily do neoprávneného podnikania.

„Z hľadiska objektu toto ustanovenie chráni spoločenské vzťahy súvisiace s podnikaním v tržnej ekonomike, pretože jeho účelom je zaistiť rovnosť subjektov v rámci ich súťaženia predovšetkým na trhu výrobkov a služieb, ale i na ďalších trhoch, a to aj vo vzťahu ku štátnej ingerencii alebo regulácii v tých oblastiach podnikania, v ktorých je potrebné zaistiť kvalifikovaný výkon určitých živností alebo profesií, hlavne z hľadiska ochrany spotrebiteľov, ale aj zaistenie bezpečnosti práce, hygienických a iných spoločensky dôležitých požiadavkov. Vedľa rovnosti prístupu na trh sú tak týmto ustanovením nepriamo chránené aj ďalšie záujmy ako ochrana pred zdravotne závadným alebo nebezpečným tovarom alebo takým zdravotne závadným poskytovaním služieb, ale i fiškálne záujmy štátu a pod., ktorým však primárne poskytujú ochranu iné ustanovenia trestného zákonníka (Žďársky, 2013).“

Subjektom trestného činu neoprávneného podnikania môže byť iba fyzická osoba prevádzkujúca činnosť plniacu znaky podnikania. Problematike trestnej zodpovednosti právnických osôb sa v ČR štátne orgány začali venovať až v druhej polovici 90. rokov.

Záujem o zavedenie trestnej zodpovednosti právnických osôb bol podnietený uzatvorenými medzinárodnými zmlúvami, ktoré zaväzovali štát k prijatiu vhodných sankcií za určené ukony právnických osôb (Jelínek a kol., 2013). V rámci zavádzania trestnej zodpovednosti právnických osôb bola jedným z hlavných bodov otázka vymenovania trestných činov. Možnosťou bolo zvoliť taxatívne vymenovanie trestných činov, za ktoré budú právnické osoby zodpovedné, alebo určiť, že právnické osoby budú mať zodpovednosť za všetky trestné činy zvláštnej časti trestného zákonníka, ktorých povaha zodpovednosť právnických osôb nevylučuje. V ČR bol nakoniec ustanovené taxatívne vymenovanie, ktoré je uvedené v zákone č. 418/2011, o trestnej zodpovednosti právnických osôb a riadení voči nim a obsahuje 84 trestných činov. Trestný čin neoprávneného podnikania sa v tomto zákone nenachádza, čo znamená že subjektom trestného činu neoprávneného podnikania nemôže byť právnická osoba (Jelínek, Herczeg, 2013). Ak sa fyzická osoba dopúšťa neoprávneného podnikania na úkor právnickej osoby (predovšetkým osoba, ktorá je štatutárnym orgánom) je podľa trestného zákonníka za tento čin trestne zodpovedná. Podľa Švarza (2011) sa jedná predovšetkým o osoby, ktoré sú štatutárnym orgánom právnickej osoby alebo členom jej štatutárneho orgánu, alebo osoby, ktoré spoločnosť zastupujú ako prokuristi alebo zmocnenci na základe plnej moci.

V prípade, že sa prelína pôsobenie živnostenského a trestného zákona a živnostenský úrad odhalí spáchanie neoprávneného podnikania vo väčšom rozsahu, oznámi toto zistenie orgánom činným v trestnom konaní. V prípadoch z praxe sa často oznámenia živnostenského úradu Polícii ČR vracajú naspäť a sú prejednávané v správnoprávnej rovine.

3.1.3 Neoprávnené podnikanie podľa zákona o priestupkoch

Právna úprava neoprávneného podnikania obsiahnutá v zákone č. 200/1990 Zb., o priestupkoch (ďalej iba „zákon o priestupkoch“) sa používa v prípadoch, kedy neboli naplnené všetky znaky skutkovej podstaty trestného činu neoprávneného podnikania. V tejto úprave je priestupok na úseku podnikania vymedzený v § 24, ktorý hovorí že priestupku sa dopustí ten, kto neoprávnene prevádzkuje obchodnú, výrobnú alebo inú zárobkovú činnosť. Toto vymedzenie sa týka výlučne obchodnej, výrobnnej alebo inej zárobkovej činnosti, na ktorej prevádzku nie je potrebné živnostenské oprávnenie, pretože uvedené činnosti na ktorých vykonávanie je živnostenské oprávnenie potrebné, sú upravené priamo

živnostenským zákonom. Úprava zákona o priestupkoch nie je jasná, keďže nevyžaduje naplnenie znakov podnikania (Žďársky, 2013). Zákon o priestupkoch umožňuje postih neoprávneného podnikania iba pri osobách fyzických, rovnako ako v prípade trestného zákonníka. Ak sa priestupku neoprávneného podnikania dopustí právnická osoba, môže byť potrestaná iba fyzická osoba, ktorá jednala menom právnickej osoby.

3.2 Príčiny neoprávneného podnikania

V posledných rokoch sa veľká pozornosť venuje problému neoprávneného podnikania, identifikácii jeho atribútov a zisťovaniu jeho príčin a dôsledkov.

O neoprávnenom podnikaní sa bežní občania štátu dozvedajú, až keď sa jedná o hodnotovo väčšiu kauzu daňového úniku alebo prania špinavých peňazí, a to predovšetkým prostredníctvom médií. Faktom však zostáva, že neoprávnené podnikanie je ekonomická aktivita, resp. činnosť prinášajúca príjmy jej realizátorovi, ktorá tvorí jeden zo základných prvkov **tieňovej ekonomiky**. Pri porovnaní definície neoprávneného podnikania a tieňovej ekonomiky je rozdiel najmä v komplexnosti a komplikovanosti definícii. Definície neoprávneného podnikania sú oveľa prostejšie a jasnejšie špecifikované. Na demonštráciu tohto tvrdenia môže slúžiť definícia Medzinárodnej organizácie práce ktorá jasne definuje neoprávnené podnikanie ako *„profesionálne aktivity, vykonávané pravidelne za účelom zárobku, nie príležitostne, pritom sa pohybujú na hranici, alebo mimo povinností, daných právnym poriadkom, predpismi a zmluvnými záväzkami, s výnimkou tých neformálnych činností, ktoré sú súčasťou kriminálnej ekonomiky, pretože sú v rozpore s trestným zákonom“* (Bednárík, Danihel, Sihelský, 2003, s.7).

Podľa Bednáríka, Danihela a Sihelského (2003, s.7) sa *„táto definícia sa dá vnímať tak, že ide o všetky aktivity, ktoré by mohli byť započítané do hrubého domáceho produktu a nie sú nelegálne svojou podstatou. Nelegálne sa stávajú až v celkovom kontexte, pretože nie sú napríklad prihlásené, nie sú zdanené, neposkytujú odvody do poisťovní, pracovníci nie sú chránení pracovnoprávnymi normami, kolektívnym vyjednávaním a podobne.“*

Rozsah neoprávneného podnikania má kolísajúcu tendenciu. Svoju úlohu zohráva cyklický vývoj ekonomiky a najmä pri ekonomickom poklese, v dôsledku zostrenia konkurencie, môže pre niektoré firmy byť otázkou prežitia práve prechod od legálneho k nelegálnemu podnikaniu. Častou príčinou bývajú inštitucionálne, legislatívne či spoločenské diskontinuity. Je preto len prirodzené, že neoprávnené podnikanie má stúpajúcu tendenciu počas vojnových konfliktov, sociálnych nepokojov, politických kríz, prírodných katastrof, ale aj v situácii legislatívneho vákua, stúpajúcej nezamestnanosti, vysokej miery korupcie, organizovaného zločinu a podobne.

Ako hovorí Vít Bárta (1994) v jednom z vydaní časopisu Ekonom, dominantnou charakteristikou transformačného obdobia posilňujúcou rast tieňovej ekonomiky je hospodársky pokles, spoločensko-hospodárska diskontinuita, klesajúca životná úroveň obyvateľstva a rozkrádanie majetku štátu.

Trhová ekonomika je založená na konkurenčnom prostredí a z tohoto dôvodu je nevyhnutná potreba ochrany hospodárskej súťaže, ktorá je dôležitou súčasťou fungujúceho trhového mechanizmu. Jedným zo spôsobov ochrany hospodárskej súťaže je obmedzovanie neoprávneneho podnikania v oficiálnej ekonomike a vytváranie účinných a efektívnych preventívnych opatrení. Pre tento účel je veľmi dôležité poznať jeho hlavné príčiny, ktoré môžeme zatriediť do týchto základných skupín:

- **príčiny na strane neoprávnene podnikajúceho subjektu**
- **príčiny na strane štátu**
- **príčiny na strane okolia**

3.2.1 Príčiny na strane neoprávnene podnikajúceho subjektu

Neoprávnene podnikajúce subjekty sa dokážu mimoriadne rýchlo prispôbiť spoločenským a ekonomickým zmenám a za účelom dosiahnutia majetkového prospechu dokážu vymýšľať neustále nové spôsoby porušovania či obchádzania zákonov. Zvyčajne ich k nelegálnemu konaniu vedie niekoľko rôzne sa prelínajúcich príčin, pričom za najdôležitejšiu možno považovať snahu **maximalizovať svoj zisk**. V silnom konkurenčnom prostredí uspeje len podnikateľ, ktorý dokáže ponúknuť pri porovnateľnej kvalite najnižšiu cenu. To je možné len za podmienky, že dokáže minimalizovať svoje náklady. Žiaľ, často i za cenu porušenia zákona, ak predpoklad materiálneho zabezpečenia jeho osoby, alebo jeho blízkych vyvažuje riziko trestu.

Dane

Cenu jednotlivých výrobkov a služieb ovplyvňujú nielen ceny jednotlivých vstupov. Veľmi podstatnou zložkou sú rozličné **dane**, ktoré v určitých prípadoch tvoria podstatnú časť produktu. Okrem **dane z príjmu fyzických a právnických osôb**, ktorá sa vypočítava zo

skutočne dosiahnutého zisku, teda často predstavuje len zlomok celkového príjmu, výraznejšie cenu výrobkov a služieb ovplyvňuje **daň z pridanej hodnoty**, pričom v súčasnosti sa v Českej repulike uplatňujú sadzby dane z pridanej hodnoty vo výške 15 a 21% zo základu dane. Daň z pridanej hodnoty sa vypočítava z predajnej ceny každého zdaniteľného plnenia, takže konečnú cenu výrobku zaťažuje podstatne viac, ako daň z príjmu. Nezanedbateľnými sú **spotrebné dane** – napríklad daň z liehu, daň z vína a medziproduktov, tabakových výrobkov apod. Úspory pri obchádzaní týchto daní sú skutočne výrazné a možno konštatovať, že predstavujú **najdôležitejšiu príčinu neoprávneného podnikania**.

Väčšina ľudí si uvedomuje nutnosť platiť dane, ktoré sú bezpodmienečne nutné pre existenciu štátu. Dochádza tu však k rozdielnym názorom na to, aká výška dane je akceptovateľná tak zo strany štátu, ako aj zo strany občana.

Povinné poistné

Ďalší balík **formálnych i finančných povinností** v okamihu získania oprávnenia vykonávať činnosť za účelom dosiahnutia zisku je spojený so **sociálnou a zdravotnou poisťovňou**.

Povinnosť platiť poistné vzniká podnikateľovi od prvého dňa podnikateľskej činnosti. Pokiaľ nie je podnikateľ poistený z iného dôvodu, napríklad z titulu zamestnania, musí platiť minimálne poistné bez ohľadu na výšku príjmu, výdavkov i samotného zisku. **Princíp solidarity** uplatňovaný pri čerpaní takto naakumulovaných prostriedkov však začínajú čoraz hlasnejšie kritizovať tak zamestnanci, ako aj mnohé podnikajúce osoby. Majú pocit, že systém je zneužívaný mnohými poberateľmi dávok, ktorí nemajú snahu pracovať. Podnikajúce osoby a zamestnanci v snahe neprísť o zákazku či pracovné miesto pri nemoci odkladajú návštevu lekára a platia poistné v plnej výške. Aj napriek tomu, že platia poistné mesačne niekoľko tisíc českých korún, stretnú sa s doporučením, aby sa zodpovedne finančne pripravili na dôchodkový vek, pretože vzhľadom k skutočnosti, že populácia v Čechách stárne, asi nebude dostatok zdrojov na výplatu dôchodkov.

Sociálne dávky

Neoprávnené podnikanie počas doby evidencie na úrade práce alebo súbežne so zamestnaním prináša fyzickej osobe okamžitý nezanedbateľný finančný efekt z titulu ušetrených povinných odvodov, ako aj možného **neoprávneného poberania rôznych dávok**. Takéto konanie fyzických osôb je časté hlavne pri poskytovaní rôznych drobných služieb, ako sú kadernícke a kozmetické služby, výkon murárskych, tesárskych, rôznych inštalatérskych a stavebných prác a podobne. Ide hlavne o osoby, ktoré si nedokážu zabezpečiť dostatok zákazok na všetky disponibilné pracovné dni, alebo môžu túto činnosť vykonávať len napr. popri starostlivosti o deti, popri štúdiu a pod. Legálne podnikanie by pre ne často znamenalo, že veľkú časť svojho príjmu by museli obetovať na úhradu povinného poistného.

Povinnosti nepeňažnej povahy

Štát za účelom plnenia svojich funkcií ukladá subjektom práva rozličné povinnosti. U podnikajúcich osôb tieto povinnosti závisia od veľmi veľa faktorov, takže je často zložitá sa v sieti právnych predpisov zorientovať. Len pre ilustráciu možno uviesť nasledovné príklady:

- iné registračné povinnosti má právnická a iné fyzická osoba,
- iné povinnosti voči poisťovníam má podnikateľ pri hlavnej zárobkovej činnosti, a iné podnikateľ pri vedľajšej zárobkovej činnosti,
- iné potvrdenia predkladá vodič nákladného vozidla a iné majiteľ reštaurácie,
- rozdielne povinnosti sú pri zamestnávaní študentov, starobných a invalidných dôchodcov, cudzincov.

Okrem jednorázových povinností štát vyžaduje dodržiavanie rôznych striktno stanovených termínov pre podania rôznych daňových priznaní, hlásení, odvodov daní. Zároveň podnikateľ musí priebežne sledovať rôzne obraty, aby sa včas registroval na plnenie povinností závislej od tejto veličiny (napr. pri povinnej registrácii platcu DPH, pri povinnosti predkladať Intrastat, rôzne štatistické hlásenia a pod.). S viacerými povinnosťami sa podnikateľovi krátko po získaní oprávnenia na podnikanie prihlásia mestá a obce, hygiena, požiarnici, životné prostredie, Ochranný zväz autorský, kominári, Český rozhlas s koncesionárskymi poplatkami, pričom všetky zákony upravujúce ich požiadavky majú najlepšie zo všetkého prepracovaný systém sankcií.

Nevedomosť

Osoba, ktorá sa dopúšťa neoprávneného podnikania, vôbec nemusí tušiť, že vlastne porušuje zákon. Ak niekto pravidelne vozí svojich kolegov do práce a tí mu prispievajú na kúpu benzínu a amortizáciu vozidla, dá sa už uvažovať o neoprávnenom podnikaní. Hľadisko sústavnosti vykonávania podnikateľskej činnosti je často podceňované napríklad pri predaji poľnohospodárskych prebytkov a rôznych prácach v poľnohospodárstve, napríklad výpomoc malotraktormi, kosačkami a pod.

Nemožnosť splniť určené požiadavky

Subjektu za normálnych okolností nedovoľuje podnikat' napríklad záznam v registri trestov, nakoľko jednou zo základných podmienok prevádzkovania živnosti je bezúhonnosť. Špecificky sú riešené niektoré činnosti, ako sú lekári, daňoví poradcovia, advokáti, súdni znalci či auditori, kde pri súkromnej praxi vykonávanej ako fyzická osoba musia preukázať určené vzdelanie, certifikáty, vykonanie predpísanej skúšky a pod. Pri vykonávaní remeselných a koncesovaných živností je potrebné sa preukázať predpísaným vzdelaním, alebo si zabezpečiť osobu, ktorá ako zodpovedný zástupca prevezme na seba časť zodpovednosti, čo predstavuje ďalšie vynaložené finančné prostriedky navyše. Pri možnosti pracovať ako živnostník v zahraničí, je podmienkou pre vydanie formulára PD A1 práca na živnosť na území materskej krajiny minimálne 2 mesiace a splnenie minimálne 2 zákaziek. Takže bez splnenia uvedenej podmienky náš občan nemôže ísť pracovať ako živnostník do žiadnej krajiny európskej únie, aj keby im kobyľky mali zožrať celú úrodu.

Vlastnosti osobnosti

Nezanedbateľným spôsobom ovplyvňujú správanie sa subjektu jeho vlastnosti, vďaka ktorým buď inklinuje k nelegálnemu konaniu, alebo naopak – takéto konanie je pre neho nepredstaviteľné. Z mravných vlastností možno spomenúť zásadovosť, disciplinovanosť, spravodlivosť, čestnosť, mravnosť. Z pracovných vlastností vplývajú na akceptáciu platných právnych predpisov najmä pracovitosť – lenivosť, zmysel pre povinnosť, precíznosť.

3.2.2 Príčiny na strane štátu

Právny a daňový systém

V súvislosti s daňovým systémom štátu veľmi nepriaznivo ovplyvňujú konanie subjektov samotné **daňové zákony a súvisiace predpisy**. Napriek neustálým protestom a kritikám verejnosti sú právne predpisy upravujúce túto oblasť neprimerane rozsiahle, neprehľadné, často sa meniace, mnohokrát si odporujúce a nezriedka nespravodlivé. Bežný podnikateľ, ktorý si nemôže dovoliť pravidelne platiť daňového poradcu a právnika, je neustále vystavený psychickému tlaku, že nejakú povinnosť opomenul, alebo ju nesplnil predpísaným spôsobom. Ak nemá istotu, že konkrétnu aktivitu dokáže vykonávať tak, že neporuší žiaden zákon, radšej ju vykoná úplne nelegálne, aby na ňu zbytočne nepoukazoval. Ako príklad možno uviesť prenájom nehnuteľností (a to aj krátkodobý) na Slovensku nepodnikajúcimi fyzickými osobami, ktoré však majú povinnosť sa špeciálnym spôsobom zaregistrovať na daňovom úrade. Od zavedenia účinnosti tohto zákona mnohé fyzické osoby, ktoré doposiaľ odviedli aspoň akú-takú daň z prenájmu, teraz radšej vyberú nájomné bez dokladu a bez povinnosti zaplatiť daň.

Štátna regulácia ekonomických činností

Aj keď sa Česko hlási k princípom trhovej ekonomiky, ktorá sa zakladá na systéme slobodného podnikania a voľnej súťaže, v praxi to nie je vzhľadom na oprávnené záujmy štátu také jednoduché. Štát sa za účelom ochrany svojej, svojich občanov a regulárne podnikajúcich subjektov snaží ovplyvňovať chovanie jednotlivcov alebo skupín prostredníctvom právnych noriem.

Štát sa v prvom rade snaží obmedziť vstup na trh subjektom, ktoré nie sú bezúhonné. Za účelom ochrany záujmov štátu sú vydávané hlavne zákony daňové, účtovné a občiansky zákonník. Následne osobám, ktoré prešli cez základné obmedzenie a preukázali bezúhonnosť, reguluje podnikateľskú činnosť cez predpisy z oblasti pracovnoprávnej, hygieny, bezpečnosti práce, požiarnej ochrany, ochrany životného prostredia, atď. Tieto predpisy zabezpečujú určitú ochranu prednostne subjektom, ktoré vstupujú s podnikateľmi do zmluvného vzťahu,

alebo musia jeho podnikateľskú činnosť strpieť (zamestnanci, zákazníci, občania, iné podnikateľské subjekty).

Je nespochybniteľné, že regulácia podnikateľskej činnosti je nevyhnutná, avšak je otázne, či je primeraná. Najväčšej kritike je podrobovaný asi zákonník práce, kde zamestnávateľa namietajú neprimeranú ochranu zamestnancov a nemožnosť pružne reagovať na požiadavky trhu. Tak isto predpisy v oblasti hygieny a bezpečnosti práce sú často až zábavné, keď napríklad absolventa vysokej školy s elektrotechnickým zameraním musí bezpečnostný technik pri nástupe do práce náležite poučiť, že nesmie strkať prsty do elektrickej zásuvky, lebo v prípade pracovného úrazu by sa zamestnávateľ nedokázal vyvinieť. Úsmevné je, že v budove Európskeho parlamentu sú unisex toalety pre ženy aj mužov, ale naše reštauračné zariadenia musia mať samostatné WC pre ženy a pre mužov aj v prípade, keď v celom zariadení je pár miest na sedenie. Je mimoriadne finančne náročné pre podnikateľský subjekt splniť všetky požiadavky štátu, preto argumentácia mnohých nelegálne podnikajúcich osôb je minimálne pochopiteľná.

Organizácia štátnej správy

Žiadne voľby v našej republike sa nezaobídu bez sľubov všetkých politikov, ako budú prijímať zákony pre ľudí, ako budú štátnu správu zoštiehľovať a šetriť verejné financie. Prax je ďaleko prozaickejšia. S každou novou vládou sa zmietnu všetky rozpracované projekty do koša, vymyslia sa nové tlačivá, nové povinnosti, nové projekty, nový systém. Zriadia sa nové úrady, najmä kontrolné. Proces tvorby a schvaľovania právnych predpisov je neprimerane dlhý, ale schvaľované zákony sú aj naďalej zlé. Kritike sú podrobované takmer všetky štátne inštitúcie, pretože pre povinnosti podnikateľa sú obvyklé lehoty 7 – 14 dní, no na rôzne vyjadrenia, rozhodnutia a povolenia vydávané štátnou správou musí podnikateľ často čakať 30 – 60 kalendárnych dní. Samotné vybavenie povolenia je často podmienené vybavením potvrdenia v jednej kancelárii a jeho doručením do druhej kancelárie toho istého úradu. Neexistuje **takmer žiadna zodpovednosť štátnych úradníkov za chyby**, ktorých sa dopustia. Málokedy je určené právo na kompenzáciu v prípade, že štátna správa nedodrží termín daný zákonom. V určitých prípadoch je možné sa voči chybnému rozhodnutiu odvolať, avšak už **nie je možné požadovať náhradu škody**, ktorá týmto chybným rozhodnutím podnikateľovi vznikla (platba právnikovi za spracovanie odvolania, zbytočné cesty absolvované na konkrétny úrad, ušlý zárobok a pod.). Problémom sú často úradné

hodiny, nedostatočná odbornosť, nízka pracovná disciplína úradníkov, prípadne ich prístup ku klientom. Už niekoľko rokov klesá dôveryhodnosť súdov, prokuratúry, notárov a polície. Nedá sa povedať, že by štátna správa ako celok nejako motivovala ľudí k legálnemu podnikaniu snahou pomôcť im zorientovať sa v zložitom systéme.

Kontrola a sankcie

Kontrola je nevyhnutná, sankcie majú výchovný efekt – to nikto nespochybňuje. Problémom je, že zameranie kontrol je často diskutabilné. Podnikateľ, ktorý práve zaplatil pokutu za to, že bez príslušného preškolenia predával vianočné prskavky a v regáli mu našli dokonca teflónovú panvicu, ktorá nemala český návod na použitie, iba slovenský, s údivom sa čuduje, prečo tá kontrola nekontrolovala obchody, ktoré nám servírujú cestársku soľ, napoly zhnité mäso, či detské výživy obsahujúce sklo. Pracovníci inšpektorátov práce s obľubou kontrolujú, či kuchár v reštaurácii mal skutočne polhodinovú prestávku na obed v zákonom stanovenom čase a či žlté pásy vyznačujúce schodisko v banke majú predpísanú šírku.

Kontrola v „normálnych podmienkach“ by mala byť nápomocná spotrebiteľovi, ale aj samotnému podnikateľovi. Podnikateľ by skôr očakával dobrú radu, ako ktorý problém riešiť, akému dodávateľovi sa vyhnúť, ako si správne vysvetliť konkrétny zákon a pod. Logické by bolo, keby jednotlivé úrady upozorňovali (napríklad aj za poplatok) na plnenie určitých povinností, a nie, že sa podnikateľ po rokoch dozvie, že jeho zabudnutý pákorunový dlh narástol na niekoľkonásobok.

3.2.3 Príčiny na strane okolia

Neoprávnené podnikanie bolo bežnou súčasťou života aj za socializmu. V každej dedine, v každom meste fungovali krajčírky, kaderničky, murári, stolári, zámočníci, traktoristi a mnoho ďalších odborníkov, ktorí poskytovali služby bez akéhokoľvek oprávnenia a bez toho, aby platili dane. Po zmene systému časť týchto osôb zlegalizovala svoju podnikateľskú činnosť, avšak stále zostalo dosť osôb spokojných s existujúcim stavom, ktorý bol určitým spôsobom výhodný aj pre ich okolie, nakoľko cena za ich služby bola nižšia. Okolie aj v súčasnosti akceptuje do určitej miery takéto nelegálne aktivity a len ojedinele aktívne nahlasuje takéto prípady úradom oprávneným konať. Naopak, často práve verejnosť

iniciatívne vyhľadáva takéto osoby s prosbou o vykonanie určitej služby, ktorá je nezaujímavá pre väčšie firmy.

Neoprávnené podnikanie má nepochybne mimoriadny dosah na ekonomiku štátu. Správanie sa mnohých politikov, vysokých štátnych úradníkov, korupcia kontrolných pracovníkov však ľudí v nelegálnom podnikaní len motivuje. Ak v prvých rokoch po zmene systému mali snahu plniť si svoje povinnosti voči štátu aspoň trochu primerane, v posledných rokoch sa z podnikateľov vytrácajú aj posledné zvyšky lojálnosti voči štátu.

3.3 Dôsledky neoprávneného podnikania

3.3.1 Sankcie

Dôsledkom pre páchatel'a neoprávneného podnikania je jeho odhalenie a následné sankciovanie. Pri odhalení neoprávneného podnikania hrozí páchatel'ovi trest podľa právneho predpisu, ktorý bol porušený. Rozlišujeme sankciovanie podľa živnostenského zákona, trestného zákonníka a zákona o priestupkoch.

Sankcie podľa živnostenského zákona

V prípade, že sa podnikateľský subjekt dopustí neoprávneného podnikania ako ho upravuje živnostenský zákon, hrozia mu sankcie podľa toho, či je fyzickou osobou alebo právnickou osobou, prípadne podnikajúcou fyzickou osobou. Priestupky spáchané fyzickou osobou sú upravené v § 61 živnostenského zákona. Za priestupok neoprávneného podnikania môže živnostenský úrad uložiť fyzickej osobe pokutu:

- do 500 000,-- Kč, ak vykonávala neoprávnene voľnú živnosť,
- do 750 000,-- Kč, ak vykonávala neoprávnene živnosť remeselnú alebo viazanú,
- do 1 000 000,-- Kč, ak vykonávala neoprávnene živnosť koncesovanú (Horzinková, 2010).

Je potrebné dodať, že priestupok neoprávneného podnikania nie je možné vyriešiť v blokovom riadení. Neoprávnené podnikanie prevádzkované právnickou osobou je pre účely živnostenského zákona označované ako správny delikt. Po odhalení spáchania správneho deliktu neoprávneného podnikania je právnickej osobe udelená pokuta, ktorá je stanovená rovnako ako v prípade neoprávneného podnikania fyzických osôb.

Sankcie upravené v trestnom zákonníku sú vymenované pri charakteristike neoprávneného podnikania v kapitole 2.1.2 Neoprávnené podnikanie podľa trestného zákonníka a patria tu sankcie od 6 mesiacov do 8 rokov odňatia slobody, zákaz činnosti a peňažný trest.

Sankcia, ktorou postihuje páchatel'a **zákon o priestupkoch** môže byť vyčíslená do 10 000,-- Kč. Zaujímavosťou je signifikantný rozdiel medzi sankciou za priestupok podľa zákona o priestupkoch a živnostenského zákona. Rovnako zaujímavé je udelenie trestu zákazu činnosti, ktorý je trestom iba v prípade spáchania **trestného činu** neoprávneného podnikania.

K ukladaniu sankcii **štát** pristupuje s úmyslom motivovať subjekty k legálnemu podnikaniu, nakoľko neoprávnené podnikanie predstavuje veľké straty na jeho príjmoch. Sankciovanie neoprávneného podnikania má pre štát kompenzačný dopad. Vybraté sankcie **kompenzujú** (aspoň čiastočne) štátu **spôsobené škody**.

Pre **okolie** má sankciovanie neoprávneného podnikania dopad **odstrašujúci a výstražný**. Občania sa rýchlo dozvedia, akým spôsobom boli potrestaní páchatelia neoprávneného podnikania a výška postihu ich častokrát odradí od prevádzkovania neoprávneného podnikania.

3.3.2 Platnosť právneho úkonu

V prípade odhalenia neoprávneného podnikania je podstatným dôsledkom pre samotného spotrebiteľa a tiež páchatel'a platnosť právneho úkonu.

Povaha trestného činu a jeho dôsledky pre „druhú stranu“ – zákazníka alebo obchodného partnera podnikateľského subjektu – bola v predchádzajúcej právnej úprave definovaná v obchodnom zákonníku v § 3a odst. 1 ako „*povaha alebo platnosť právneho úkonu nie je dotknutá tým, že určitej osobe je zakázané podnikat', alebo že nemá oprávnenie k podnikaniu.*“. V súčasnej úprave je charakteristika dôsledkov neoprávneného podnikania obsiahnutá v občianskom zákonníku. Podľa Švarza (2011, s. 58) „*absolútna neplatnosť právneho úkonu nemôže byť dedukovaná iba zo skutočnosti, že úkon vykonal neoprávnený podnikateľ pri výkone svojej neoprávnenej podnikateľskej činnosti*“. Z úpravy v novom občianskom zákonníku v § 583 je zrejmé, že právny úkon je neplatný, ak osoba, ktorej sa tento úkon týka, jednala v omyle o rozhodnej súvislosti a v tento omyl bola uvedená podnikateľom, s ktorým obchod uzatvárala. Z definície vyplýva, že osoba uvedená v omyl by nejednala rovnako, ak by jej boli známe všetky zamlčané okolnosti. Zároveň z úpravy vyplýva, že právny úkon vykonaný osobou bez príslušného oprávnenia je neplatný, iba ak je

druhá strana uvedená v omyl, v rámci ktorého sa domnieva, že uzatvára obchod s riadne oprávneným podnikateľom, a tento vie o tom, že druhá strana bola v omyl uvedená, prípadne ho dokonca sám vyvolal, a závažnosť omylu je stanovená faktom, že druhá strana by obchod neuzatvorila, ak by vedela, že obchoduje s neoprávneným podnikateľom. Uvedenie v omyl spôsobuje relatívnu neplatnosť- právny úkon je platný, ak sa strana v neho uvedená neplatnosti nedovolá (Macura, 2012). Páchateľ sa teda vystavuje riziku, že môže investovať finančné prostriedky do obchodu, ktorého neplatnosti sa po čase začne dovolávať druhá strana, takže mu môže vzniknúť vysoká finančná ujma.

3.3.3 Zabezpečenie ochrany pre spotrebiteľov

Dôsledok neoprávneného podnikania môžeme sledovať aj pri snahe štátu zabezpečiť ochranu spotrebiteľov. Štát reguláciou podnikania napomáha zabezpečovať kvalitu výkonov prevedených kvalifikovanými pracovníkmi, bezpečnosť pri práci, dodržiavanie hygienických a ďalších predpisov, ktoré zabezpečujú ochranu pred nebezpečnými či zdravotne závadnými tovarmi alebo službami. Ak podnikateľský subjekt prevádzkuje neoprávnené podnikanie, nie je nikde zaevidovaný a kvalita jeho výkonov žiadnymi kontrolami neprechádza. Štát prichádza o príjmy z vykonávania kontrol a k spotrebiteľom sa dostávajú výrobky a služby neoverenej kvality a bezpečnosti. Takto podnikajúci podnikateľ má výhodu oproti ostatným podnikateľom, pretože nemusí vynakladať dodatočné náklady aby zabezpečil, že jeho výkony budú plniť štátom stanovené normy.

3.3.4 Skreslená evidencia a štatistika

Dopad neoprávneného podnikania sleduje štát aj pri príprave a používaní rozličných **štatistík**. Na základe zozbieraných dostupných údajov, ktoré vychádzajú z evidencie podnikateľských subjektov, sú pripravované oficiálne štatistiky, za pomoci ktorých štát vykonáva mnoho rozhodnutí v ekonomickom sektore. Skreslenosť štatistík tak napomáha prijímaniu nevhodných rozhodnutí, neúčinnosti navrhovaných riešení štátu a prispieva k alokácii financií do nevhodných oblastí. Na spotrebiteľov a okolie majú skreslené štatistiky a neúplné evidencie rovnako negatívny vplyv, nakoľko si občania nie sú schopní

vyhľadať subjekt, s ktorým sa pripravujú uzatvoriť obchod na webových stránkach živnostenského alebo obchodného registra a overiť si jeho situáciu a dobré meno.

3.3.5 Nelegálne zamestnávanie

Nelegálne zamestnávanie je závažným dôsledkom neoprávneného podnikania, kedy neoprávnený podnikateľský subjekt do svojej neoprávnenej činnosti zapojí aj ďalšie osoby prostredníctvom zamestnaneckého vzťahu. V rámci neoprávnenej činnosti sa však jedná o nelegálne zamestnávanie, ktoré veľmi výrazne poškodzuje štát a skresľuje údaje o nezamestnanosti. Nelegálne zamestnanými osobami sa prevažne stávajú osoby evidované na úrade práce. Dôsledok nelegálneho zamestnania pre tieto osoby sa zdá byť najmä pozitívny, nakoľko sa tieto osoby zameriavajú iba na krátkodobé dôsledky. Z tohto pohľadu sa im dopady javia ako výhodné, pretože majú prácu, za ktorú dostávajú mzdu. Táto mzda je vyššia ako pri legálnom zamestnaní, nakoľko zo mzdy neplatia odvody do sociálnej a zdravotnej poisťovne a ešte často poberajú sociálne dávky alebo podporu v nezamestnanosti. Z dlhodobého hľadiska je nelegálna práca pre zamestnanca veľmi nevýhodná. V porovnaní s oficiálnym zamestnaneckým pomerom je nelegálne zamestnávaný pracovník ukrátený o:

- nárok na dovolenku, platené sviatky, návštevy lekára, príp. ostatné platené náhrady
- stravné,
- nárok na mzdu za prácu nadčas,
- sociálne poistenie,
- ochranu a kompenzáciu pri pracovnom úraze a chorobe z povolania,
- zdravotné poistenie.

Najväčšou nevýhodou nelegálnej práce je práve absencia sociálneho a zdravotného poistenia. Pri absencií týchto poistení vznikajú problémy pri uplatňovaní nároku na dávky poberané v materstve, podporu v nezamestnanosti, invalidný dôchodok, starobný alebo predčasný starobný dôchodok a nemocenské dávky, nakoľko doba výkonu nelegálneho zamestnania môže chýbať k pokrytiu celkovej doby poistenia potrebnej k uplatneniu nároku na spomínané dávky. Výkon nelegálneho zamestnania teda oberá zamestnanca o štandardnú právnu ochranu stanovenú pracovnoprávnymi predpismi. Navyše podľa zákona č. 435/2004

Zb., o zamestnanosti (ďalej iba ako „zákon o zamestnanosti“) § 139 odst. 1c) a odst. 3c) za výkon nelegálneho práce môže dostať zamestnanec pokutu až do výšky 100 000,-- Kč.

Negatívnym dopadom pre zamestnávateľa je riziko odhalenia a s tým spojené sankcie. Minimálna sankcia za umožnenie výkonu nelegálnej práce je zákonom o zamestnanosti stanovená v § 140 odst. 4 f) na 250 000,-- Kč. Maximálna pokuta za neoprávnené zamestnávanie sa môže vyšplhať až do výšky 10 000 000,-- Kč. Pozitívne dôsledky sa najviac prejavujú práve u zamestnávateľa. Výhoda umožnenia výkonu nelegálnej práce spočíva v zvyšovaní zisku z výkonu podnikateľskej činnosti. Znižovanie nákladov na prácu je zabezpečené neplnením si daňovej povinnosti a neplatením odvodov do sociálnej a zdravotnej poisťovne, neplatením stravného, miezd za dovolenku, ochranných pracovných pomôcok a preškolení zamestnancov na BOZP, požiaru ochranu a pod. Pre zamestnávateľa je nelegálna možnosť zamestnávania výhodnejšia aj z pohľadu ušetreného času na spracovanie administratívy s pracovným pomerom súvisiacej, spracovanie mzdovej agendy a prípadne ušetrenie financií na mzdovú účtovníčku.

Okolím je výkon nelegálnej práce vnímaný negatívne, nakoľko znižuje šancu na návrat do zamestnania nezamestnaným, ktorí nie sú ochotní pracovať nelegálne. Takisto negatívne vnímajú nelegálnu prácu zamestnávateľa, ktorí sa snažia postupovať pri zamestnávaní osôb v súlade s platnými právnymi predpismi. Zároveň nelegálna práca pôsobí na okolie demotivujúco, čo môže viesť k výkonu ďalšej nelegálnej práce.

Dopad neoprávneného zamestnávania je najcitelnejší na ekonomike štátu. Štát je v tomto prípade oberaný o :

- daň zo závislej činnosti,
- odvody na sociálne poistenie od zamestnávateľa a zamestnanca,
- odvody na sociálne poistenie od zamestnávateľa a zamestnanca,
- výšku neoprávnené poberaných sociálnych dávok alebo podpory v nezamestnanosti.

3.3.6 Krátenie príjmov, úniky na daniach

V prípade neoprávneného podnikania fyzickej osoby, ktorá nevlastní žiadne oprávnenie a napriek tomu vykonáva činnosť, na ktorej prevádzku je potrebné vlastniť živnostenské alebo

iné oprávnenie, dochádza z pohľadu štátneho rozpočtu k nevykazovaniu príjmov. Krátenie príjmov má výrazne negatívny vplyv na štát a jeho ekonomiku, pretože spolu s nevykazovaním príjmov súvisia aj následné úniky na daniach, najmä dani z príjmu. Okrem únikov na dani z príjmu a dani zo závislej činnosti (v prípade nelegálnej práce) štát pociťuje aj úniky na spotrebných daniach a dani z pridanej hodnoty. Úniky na spotrebných daniach sú typické najmä pre veľmi populárne nelegálne zriadené paliarne alkoholu.

Pre páchatel'a neoprávneného podnikania sú samozrejme krátenie príjmov a s tým spojené úniky na daniach výhodné, a to nielen z pohľadu výšky príjmov, ale tiež z pohľadu ušetreného času, ktorý by bol vynaložený na administratívu s danou problematikou spojenou.

Na okolie pôsobí krátenie príjmov a daní veľmi demotivujúco a môže viesť až k ďalšiemu neoprávnenému podnikaniu.

3.3.7 Neodvádzanie platieb na sociálne a zdravotné poistenie

Vyššie uvedené fyzické osoby podnikajúce bez akéhokoľvek oprávnenia a štátom vedené ako nezamestnané osoby negatívne ovplyvňujú štát aj v otázke odvodov na sociálne a zdravotné poistenie. Vďaka faktu, že osoba je vedená v evidencii nezamestnaných osôb nie je povinná platiť zdravotné a sociálne poistenie nakoľko je toto poistenie hradené štátom. Pre páchatel'a je táto možnosť podnikania veľmi výhodná, nakoľko podniká bez obmedzení stanovených štátom, neplatí žiadne pre podnikajúci subjekt povinné platby a poistenie za neho odvádza štát. Z dlhodobého hľadiska táto možnosť nie je ideálna ani pre podnikatel'a a to najmä v prípade, že dlhodobo ochorie, nakoľko výška vyplácaných nemocenských dávok bude vzhľadom na odvedené poistné minimálna. Dopad na štát a občanov je čisto negatívny a prejaví sa v podobe vyzbierania menšej sumy určenej na podpory v nezamestnanosti, nemocenské dávky a starobné dôchodky a teda v nižšej vyplácanej hodnote týchto dávok aj pre plnohodnotne pracujúcich občanov.

3.3.8 Skreslené HDP

Podobne ako v prípade evidencií a štatistík je tomu aj v prípade HDP. HDP je jedným z hlavných ukazateľov ekonomického vývoja krajiny a neoprávnené podnikanie jeho hodnoty skresľuje. Na základe hodnôt HDP je odhadovný vývin zamestnanosti, sledovaný ekonomický vývoj krajiny a podobne. V prípade skreslených hodnôt HDP sú tieto informácie odhadované chybné.

Odhad HDP má tiež psychologický dopad na samotné podnikateľské subjekty. Ak je odhad negatívny, v podnikateľskom prostredí zavládne skepsa a očakáva sa pokles dopytu, čo ovplyvní aj ostatné aktivity subjektu.

Z celospoločenského pohľadu má neoprávnené podnikanie najvýraznejší dopad na samotný štát a jeho ekonomiku. Či už sa jedná o ovplyvnenie HDP, zníženie daní, výberu odvodov na sociálne a zdravotné poistenie alebo znemožnenie evidencie podnikateľských subjektov, vždy je dopad neoprávneného podnikania pre štát negatívny.

4. Obmedzovanie neoprávneného podnikania

Existencia a spáchanie každého priestupku, správneho deliktu či trestného činu upútava pozornosť okolia, ktorého sa či už priamo, alebo nepriamo dotýka. Pokiaľ zúžime okruh priestupkov, správnych deliktov a trestných činov na tie, ktoré sú spáchané neoprávneným podnikaním, najväčší dopad majú na samotného páchatel'a a na štát. Až následne sa dôsledky prejavia na okolí., v tomto prípade napríklad obyvateľstve, ktorému nedokáže štát vzhľadom na nižšie príjmy poskytnúť zákonom garantované služby, alebo ich poskytuje v obmedzenom množstve a kvalite.

Ako už bolo spomenuté, podnikateľský subjekt je pri svojom nelegálnom počínaní často motivovaný snahou maximalizovať svoj zisk, pričom jednou z alternatív, ako tento cieľ dosiahnuť, je minimalizovať svoje náklady. Pokiaľ chce subjekt ako podnikateľ uspieť, môže si z dlhodobejšieho hľadiska dovoliť minimalizovať len tie náklady, ktoré netvoria podstatu ním ponúkaných výrobkov a služieb, teda napríklad dane, poistné, rôzne správne poplatky a podobne. Ak dokáže nájsť spôsob, ako sa týmto nákladom vyhnúť s akceptovateľným rizikom, potom jeho motivácia legalizovať svoje konanie je minimálna až nulová. Jedine v tom prípade, že jeho **oportunitné náklady** sú vyvážené adekvátnym prínosom, bude páchatel' ochotný status quo zmeniť. Situácií, kedy sa tak rozhodne sám, bez vplyvu okolia či štátu, je však veľmi málo a zvyčajne v pozadí je zase len možnosť získať nejaký finančný profit, napríklad nejakú štátnu dávku, poistenie, štátnu dotáciu a pod.

V súčasnosti hrozba existencie a vplyvu tieňovej ekonomiky motivuje drvivú väčšinu vlád vo svetovom meradle k snahe ak aj nie celkom ju zlikvidovať – lebo to je nemožné, ale snažiť sa ju aspoň čiastočne eliminovať a tak znižovať straty, ktoré sa prenášajú na rozpočty jednotlivých štátov. Táto snaha je však často obyvateľstvom a tými zodpovednejšími subjektami kritizovaná ako formálna, administratívne a finančne náročná, s minimálnymi výsledkami. Častokrát je systém štátom vykonávaných kontrol nastavený tak, že sú šikanovaní tí najpochvejší, ktorí však za sebou nemajú tím právnikov a poradcov, ktorí by ich z problémov dostali. Takéto kontroly nemajú želaný efekt, práve naopak – často spôsobujú dodatočné náklady pre podnikajúce subjekty, ktoré sa prejavia vo zvýšených cenách nimi ponúkaných výrobkov a služieb.

Tak isto od okolia páchatel'a sa nedá očakávať, že by nejakým razantným spôsobom bolo iniciatívne a napomáhalo štátu v boji s neoprávneným podnikaním. Za posledné roky sa mimoriadne **znížila miera lojality** obyvateľstva k štátu, ľudia sa prestávajú identifikovať s cieľmi a hodnotami deklarovanými štátom a prestávajú byť ochotní aktívne vyvíjať úsilie v jeho záujme, pretože majú pocit, že oni dostávajú od štátu menej, ako majú nárok.

Každý z dotknutých subjektov však môže určitým spôsobom ovplyvňovať neoprávnené podnikanie a jeho elimináciu, niektorí aktívne a vo väčšom rozsahu, iní pasívne a v rozsahu menšom. V nasledujúcej analýze spôsobov obmedzovania neoprávneného podnikania sa budeme zaoberať spôsobmi eliminácie prostredníctvom výchovy a vzdelávania, pomoci a postihov zo strany štátu a okolia.

4.1 Obmedzovanie neoprávneného podnikania výchovou a vzdelávaním

Jednou z príčin vzniku neoprávneného podnikania je nevedomosť podnikajúcich subjektov. V rámci výkonu podnikateľskej činnosti sa subjekty nevenujú samovzdelávaniu v problematike a často nevedia o všetkých (niekedy aj základných) povinnostiach, ktoré majú. Nízke právne vedomie osôb vykonávajúcich neoprávnené podnikanie a nelegálnu prácu potvrdili aj odborníci venujúci sa kontrole a potieraniu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania na seminári, ktorý sa konal v rámci cyklu „Pondelkové rozhovory“ v Inštitúte pre výskum práce a rodiny 5. októbra 2010 na tému Nelegálna práca a nelegálne zamestnávanie. Okrem nízkeho právneho vedomia upozornili odborníci na skutočnosť, že ľudia sa snažia riešiť čo najvýhodnejšie svoju momentálnu situáciu, pričom zabúdajú na budúcnosť, resp. nehľadajú do budúcnosti a zvyknú ju zľahčovať, prípadne sa spoliehajú na ochranu zo strany štátu.

V roku 2003 zrealizovali R. Bednárík, M. Danihel a J. Sihelský prieskum nelegálnej práce. Prieskum bol zameraný na získanie poznatkov v problematike od zainteresovaných inštitúcií a odborníkov z regionálnej verejnej a štátnej správy. Výpovede odborníkov upozorňovali jednak na nízku účinnosť regulačných vplyvov inštitúcií verejnej správy a jednak na absenciu aktivít podnikateľských združení a obcí pri eliminácii nelegálnej práce.

Zaujímavým zistením tohto prieskumu je, že neoprávnené podnikanie (a neoprávnené zamestnávanie) je doménou živnostníkov a malých podnikov v určitých odvetviach národného hospodárstva. Najčastejšie sa podľa tohoto prieskumu vyskytuje neoprávnené podnikanie v stavebníctve, maloobchode, cestovnom ruchu, hoteloch a reštauráciách, pričom ide najmä o príležitostnú prípadne sezónnu prácu.

Z kontrolných zistení živnostenských úradov vyplýva, že na neoprávnenom podnikaní sa najviac podieľajú nezamestnaní s nižšou kvalifikáciou v snahe o zabezpečenie stabilného príjmu pre rodinu v podmienkach vyššej miery nezamestnanosti. Je zrejmé, že osoby so strednou a vyššou kvalifikáciou sa lepšie dokážu zorientovať v sieti platných právnych predpisov a nariadení, preto si ľahšie vybavujú potrebné náležitosti pred začatím alebo v priebehu podnikania, takže sa nemusia uchýľovať k neoprávnenému podnikaniu.

Štát v snahe nebrániť žiadnemu subjektu v podnikateľskej činnosti umožnil podnikateľ skutočne takmer všetkým bez ohľadu na výšku majetku a vzdelanie. Nastala situácia, že na trhu pôsobí veľmi veľa podnikateľských subjektov, ktoré pozostávajú iba zo samotného podnikateľa, nemajú žiadnych zamestnancov, pričom vykonávajú činnosť dlhodobo len pre jedného odberateľa (tzv. Švarc systém), ktorý ich častokrát k takémuto konaniu donútil. S touto skutočnosťou sa môžeme najčastejšie stretnúť u remeselných živností, živnostníkoch poskytujúcich stavebné činnosti, rôzne montážne práce a podobne. Títo podnikatelia sa nedokážu ubrániť diktátu väčších firiem, ktoré sa snažia ušetriť na mzdách a zákonných odvodoch za zamestnancov. Ešte viac tieto firmy dokážu ušetriť, ak práce pre nich vykonávajú subjekty bez potrebných oprávnení. Vtedy je dosiahnutá odmena za prácu len zlomok obvyklej ceny účtovanej legálnym dodávateľom. Lenže pri výkone činnosti bez oprávnenia, bez riadnej zmluvy alebo objednávky je dodávateľ vo veľmi zložitej situácii pri vymáhaní svojich pohľadávok, nakoľko mu neposkytuje svoju ochranu platná legislatíva. Z uvedeného je zrejmé, že štát by mal svoju pomoc formou výchovy a vzdelávania orientovať práve a najmä na tieto skupiny podnikateľských subjektov.

V tomto smere by sa mal angažovať štát a vzdelávať podnikateľov, aby si boli vedomí svojich práv a povinností a venovali sa výkonu podnikateľskej činnosti v súlade so všetkými platnými predpismi. Vďaka pomoci a programom EÚ v Českej republike už fungujú mnohé programy vzdelávajúce podnikateľov, zatiaľ však nie v postačujúcom rozsahu a so žiadaným efektom. Systém vzdelávania podnikateľov nefunguje, pretože je zavedený formou dotácií z EÚ, ktoré bývajú často zneužívané. V praxi to častokrát funguje tak, že spoločnosť zabezpečujúca vzdelávanie dotáciu získa a zoženie si účastníkov školenia, títo však obdržia iba formálny kurz, ktorý im v praxi takmer vôbec nepomôže. Nie sú zriedkavé prípady, kedy všetci zamestnanci hotela vrátane upratovačiek a údržbára absolvovali kurz anglického jazyka, aj keď mnohí z nich anglicky hovoriaceho zákazníka v tomto hoteli nikdy nevideli. Nikto sa nikdy vedenia hotela nespýtal, kto v tom čase v hoteli pracoval, keď všetci zamestnanci sedeli v učebni na kurze angličtiny.

Je potrebné spomenúť, že podpora podnikania funguje vo všetkých štátoch EÚ, najčastejšie práve formou dotácií, pôžičiek, poradenských služieb a vzdelávania. Z prieskumov spoločnosti EDUKOL vyplýva, že čím ma podnikateľský subjekt vyššie vzdelanie, tým vyšší je jeho záujem o ďalšie vzdelávacie a podporné programy. Výsledok

týchto prieskumov potvrdzuje, že problém nedostatočnej orientácie v legislatíve spolu s nezaujmom o orientáciu v právnom systéme sa týka najmä podnikateľských subjektov prevádzkujúcich remeselné činnosti (Šteiner).

Problém vzdelávania začína už na stredných školách. Mnoho podnikateľských subjektov na prevádzkovanie podnikateľskej aktivity potrebuje iba učňovskú školu, na ktorej sa vyučí potrebné remeslo a získa prvotnú prax v obore. Práve podnikatelia s týmto druhom vzdelania majú najväčšie problémy v orientácii v legislatíve. V mnohých školách nie sú žiadne predmety spojené s podnikaním, a tým odkazujú subjekt na samovzdelávanie v tomto smere. V prípade, že podnikateľom sa nedostane vhodné vzdelanie, nemajú vyvinuté podnikateľské postoje a vzťah k zákazníkom a zamestnancom, čo sú jedny zo základných kompetencií, ktoré by podnikateľ mal mať. V porovnaní so zahraničím v tomto smere Česká republika zaostáva. Vďaka tomu, že v zahraničí je podnikanie súčasťou vzdelávacieho procesu, je možné nielen pripraviť študenta na túto formu práce ale taktiež ho varovať v prípade, ak nie je vhodným potenciálnym podnikateľom. Práve varovanie, respektíve odradenie od realizácie nevhodného podnikateľského plánu je dôležité vzhľadom k faktu, že na území Českej republiky končí mnoho podnikajúcich subjektov svoju podnikateľskú činnosť už v prvých dvoch rokoch podnikania.

Vzhľadom na skutočnosť, že nie každému sa podarí pracovať v odbore, ktorý vyštudoval, alebo možno k nemu nezíska potrebný vzťah, alebo mu neumožňuje doterajšiu profesiu vykonávať zmenený zdravotný stav, dochádza často k situáciám, že človek je vzniknutou situáciou donútený zmeniť svoju profesiu. Štát prostredníctvom úradu práce ponúka dotované rekvalifikačné kurzy, ktoré sú však často formálne. Ak aj zabezpečia frekventantom teoretické vedomosti, nezabezpečia im nutnú prax. Štát by mal udržiavať užší kontakt s existujúcimi podnikateľskými subjektami a za výhodných podmienok pre všetky zúčastnené strany by mal zabezpečiť **potrebnú prax** prostredníctvom týchto subjektov.

Ďalšou prioritou štátu v tejto oblasti by malo byť **udržiavanie vzdelania** potrebného na výkon podnikania a činností s tým spojených. Táto činnosť je momentálne komerčne ponúkaná súkromnými podnikateľskými subjektami. Školenia sú pomerne drahé, často končia získaním certifikátu, ktorý nikoho nezaujíma, pričom kvalita získaných informácií nie vždy zodpovedá cene. Nezriedka sa účastník školenia dozvie dva či tri rozdielne odborné názory na daný problém, takže zo školenia neodchádza múdrejší, ako tam šiel.

V súčasnosti dochádza vzhľadom na demografický vývoj tak v Českej republike, ako aj na Slovensku k úbytku žiakov a študentov na školách a školy sa začínajú stretávať s problémom horšieho využitia pedagógov. Riešením by bolo, keby sa štát aktívnejšie zapájal do vzdelávacích aktivít. Školy by mohli vzdelávanie verejnosti svojimi odborníkmi vykonávať ako svoju podnikateľskú činnosť. Školitelia – pedagógovia by mali spätnú odozvu z praxe, ktoré problémy je potrebné riešiť, aké informácie frekventanti požadujú a tieto poznatky by mohli následne použiť vo vyučovacom procese. Škola by mohla využiť svoje učebné pomôcky, priestory, dielne, techniku, takže kurz by mohol byť lacnejší a dostupnejší aj pre menej solventnú verejnosť.

Na základe vyššie uvedených skutočností je zrejmé, že k zlepšeniu znalostí potrebných k výkonu podnikateľskej činnosti je nutné zmeniť systém vzdelávania tak, aby viedol k rozvoju nielen vedomostí o študijnom obore ale taktiež bol zameraný na aplikáciu študijného oboru v praxi v súlade s platnými právnymi normami a zároveň na vzťah k zákazníkovi. Štúdium by malo byť vedené praktickejšie, aby mohlo dôjsť k prepojeniu teoretických a praktických vlastností. Študenti by mali byť podporovaní k zakladaniu vlastných firiem a na univerzitách by mali byť založené za týmto účelom podporné programy a možnosť konzultácie otázok vlastného podnikania s vyučujúcimi, čím by sa zlepšil taktiež vzťah študent-učiteľ.

Prínosom takéhoto prístupu štátu by bol vzdelanejší a teda teoreticky aj bohatší podnikateľ, ktorý by vďaka podpore štátu bol voči nemu lojálnejší aj pri takej činnosti, akou je platenie daní do štátneho rozpočtu.

4.2 Obmedzovanie neoprávneného podnikania pomocou zo strany štátu

V rámci opatrení založených na pomoci zo strany štátu je dôležitá **kooperácia** medzi štátom a podnikateľskými subjektami. V súčasnosti je bežná neochota úradníkov pomôcť podnikateľom, poradiť im alebo ušetriť im čas a podnikatelia neradi samotné úrady navštevujú aj vďaka prístupu úradníkov, ktorí ich posielajú za rôznymi potvrdeniami mnohokrát aj duplikovane a zbytočne. Častokrát sa stáva, že úradníci pomôcť a poradiť nevedia, avšak nepovažujú to za svoj nedostatok, ktorý by ich viedol k ďalšiemu vzdelávaniu a hľadaniu odpovedí. Štát by mal napomôcť zmene vzťahu medzi pracovníkmi úradov a podnikateľmi. Mal by zamestnávať iba osoby, ktoré sú ochotné na sebe ďalej pracovať a prispôsobovať sa zmenám v zákonoch a pracovať nielen pre štát ale aj jeho občanov. Takíto zamestnanci by boli prirodzenou autoritou aj pre podnikateľské subjekty. Dôvernejší vzťah medzi podnikateľmi a úradníkmi by určite napomohol lepšej kooperácii a riešeniu problémov a to či už na strane štátu alebo na strane občana.

V prvom rade by mal štát pracovať na zjednodušení legislatívy a daňového systému. Zákony krajiny sú veľmi zložité, neprehľadné a často si protirečiace. V prípade, že by štát zjednodušil legislatívu a tiež pomohol podnikateľom sa v nej jasnejšie vyznať pravdepodobne by eliminoval problém neoprávneného podnikania z nevedomosti. Súčasný stav legislatívy podporuje podnikateľské subjekty pri výkone neoprávneného podnikania. Nedokonalosti právnych noriem sú natoľko rozsiahle, že aj poctiví jedinci postupom času prestanú mať záujem orientovať sa v zákonoch samostatne.

Keďže však súčasná spoločnosť si už nevystačí s prvou známou právnou normou vo forme biblického Desatora, právne predpisy aj po radikálnom zjednodušení budú aj naďalej pre bežného užívateľa zložité. Nehovoriac o tom, že nemožno očakávať od bežného murára alebo stolára, že si ráno zapne počítač s úmyslom zistiť, či sa náhodou nezmenili sociálne, daňové alebo iné predpisy. K povinnostiam štátu ako dobrého hospodára by malo patriť priebežné **vydávanie oznámení a poučení pre podnikateľské subjekty** so všetkými povinnosťami, ktoré sa dotýkajú povedzme danej profesie a to tak pri začatí podnikania, ako aj v jeho priebehu. Podnikateľ by na jednom mieste mal dostať informácie, že pre výkon tejto činnosti musí mať súhlas hygienika, požiarnikov, psychológa, lekára, obce, musí absolvovať

preškolenie, preskúšanie, musí si vypracovať napr. prevádzkový poriadok s konkrétnymi informáciami, musí alebo nemusí mať registračnú kasu, za akých podmienok môže svoju podnikateľskú činnosť vykonávať v zahraničí a podobne. Tak isto podnikateľ zvažujúci zamestnať zamestnancov by mal obdržať manuál s povinnosťami voči štátu, poisťovniam i samotným zamestnancom.

Štát by mal na svojich stránkach vydávať **editovateľné vzory všetkých potrebných tlačív** a písomnosti, do ktorých by podnikateľ doplnil len potrebné údaje. Štát núti podnikateľské subjekty neustále vyhotovovať rôzne interné smernice na zabezpečenie určitých postupov (smernica na obeh dokladov, na zabezpečenie ochrany osobných údajov, na odpisovanie majetku, na nakladanie s majetkom, na vedenie pokladničnej hotovosti, atď.). Všetky tieto dokumenty by mali byť vypracované k dispozícii podnikateľom. Je zbytočnou stratou času, keď nad rovnakým dokumentom strávia zbytočne čas stovky subjektov

Informácie o ostatných významných zmenách dotýkajúcich sa podnikateľov a ich dopad a povinnosti z nich vyplývajúce by mali byť verejne dostupné a podnikateľské subjekty by mali byť so zmenami oboznamované. Pre štát je dôležité, aby mal vzdelaných a schopných podnikateľov, a preto by sa samotný štát mal starať o doškolovanie týchto subjektov. Bezplatné informácie o právach a povinnostiach podnikateľských subjektov rovnako ako občanov – nepodnikateľov by mali byť samozrejmosťou. Ak by boli školenia v primeraných cenových reláciách a užitočné, určite by sa ich zúčastňovalo viac osôb a účinok by bol výraznejší. Daňových poradcov a právnikov si môžu dovoliť iba veľké spoločnosti, a ak štát formuluje svoju legislatívu spôsobom, ktorý neumožňuje občanom samostatne sa v nej orientovať, mal by predpokladať, že subjekty nemôžu riešiť problémy, o ktorých ani netušia, že vznikli.

Vzhľadom na skutočnosť, že podiel malých a stredných podnikov na celkovom počte aktívnych podnikateľských subjektov v Českej republike v roku 2012 bol 99,86 %, (EDUKOL, 2013), je z nášho pohľadu zaujímavá aj Koncepcia rozvoja malého a stredného podnikania na roky 2007-2013, v ktorej bolo stanovených viacero cieľov, ktorých naplnenie jednoznačne prispeje k lepšiemu stavu podnikania v Českej republike. Koncepciu popisuje Ing. Martin Šteiner, PhD. zo vzdelávacieho a poradenského centra EDUKOL v jednom zo svojich článkov *Podnikateľské kompetence tady a teď?*, kde rozdeľuje cieľe koncepcie do štyroch oblastí a to:

- zlepšovanie podnikateľského prostredia,
- rozširovanie a skvalitnenie infraštruktúry pre rozvoj malého a stredného podnikania,
- priama podpora malým a stredným podnikateľom,
- nástroje priamej podpory podnikateľov a rozvoja infraštruktúry podnikania a jej financovania.

V rámci každej z týchto oblastí boli podľa Šteinera prijaté konkrétne opatrenia ako napríklad:

- zjednodušenie daňovej legislatívy a administratívy, znižovanie daňového a ďalšieho finančného zaťaženia podnikateľov,
- zavedenie tzv. inštitútu záväzného výkladu príslušného predpisu poskytovaného podnikateľským subjektom,
- posudzovanie dopadu navrhovanej legislatívnej zmeny na malých a stredných podnikateľov ako nedielnu súčasť legislatívneho procesu,
- zverejňovanie právnych predpisov v dostatočnom predstihu pred dátumom ich účinnosti,
- zavedenie povinnosti merania administratívnej záťaže podnikateľov na základe Štandardného nákladového modelu u pripravovanej legislatívy,
- stimulovanie podnikateľov a zamestnancov k zvyšovaniu kvalifikácie,
- zvyšovanie kvality a rozsahu finančne dostupného podnikateľského poradenstva,
- budovanie infraštruktúry pre výskum, vývoj a inovácie, pre vzdelávanie podnikateľov, rozvoj informačných a poradenských služieb.

Konkrétne opatrenia boli určite veľmi vhodne zvolené, avšak účinnosť môžeme preskúmať iba ak sa zameriame na opatrenia uvedené do praxe. V prípade znižovania administratívnej záťaže podnikateľov prijala vláda Českej republiky v roku 2008 Plán znižovania administratívnej záťaže s cieľom znížiť administratívnu záťaž podnikateľov o 20 % do konca roka 2010. Tento plán bol neskôr navýšený na 25 % do konca roka 2012. Výsledky ku koncu roka 2012 boli sprístupnené ku dňu 30.6.2013 v rámci Správy o plnení plánu. Z danej správy vyplýva, že zmeny v právnych predpisoch realizované k 31.12.2012 zodpovedajú úspore pre podnikateľské subjekty v hodnote 17,2 mld. Kč ročne, čo predstavuje zníženie celkovej administratívnej záťaže o 23,36 % oproti administratívnej záťaži nameranej v roku 2005. Pri počte 2 318 690 podnikateľov k 31. 12. 2012 by to znamenalo úsporu priemerne cca 7.400,-- Kč ročne pre každý podnikateľský subjekt. To je však údaj, ktorý je nevierohodný pre drvivú väčšinu podnikateľských subjektov.

V rámci zjednodušenia administratívy bol ďalej uskutočnený projekt Premeranie, počas ktorého bola vykonaná identifikácia administratívnych povinností, ktoré pôsobia iritujúco na podnikateľské subjekty. V prípade tohto projektu nebolo cieľom znížiť percento záťaže, ale identifikovať informačné povinnosti podnikateľa v dvanástich oblastiach, u ktorých bol predpoklad najvyšších potenciálnych úspor pre podnikateľa a následne tieto povinnosti znížiť, prípadne úplne eliminovať. Výsledkom projektu Premeranie je prijatie 140 návrhov, z ktorých sa podarilo vyriešiť už 30 ako napríklad zjednodušenie žiadosti podnikateľa o dotáciu na aktívnu politiku zamestnanosti, zníženie administratívnej záťaže pri zriaďovaní malých čističiek vôd, zrušenie povinnosti viesť evidenciu odpadov pre živnostníkov a podobne. Jedná o zmeny, ktoré sa týkajú iba malého percenta podnikateľov a majú jednorázový charakter. Práve vypracovanie správy s takýmito výsledkami a jej zaplatenie zo štátneho rozpočtu irituje podnikateľov oveľa viac, ako administratívna záťaž napríklad pri zriaďovaní malých čističiek vôd.

Pomocou pre podnikateľské subjekty bolo taktiež poskytnutie služieb Jednotného kontaktného miesta (ďalej ako „JKM“) či centra SOLVIT. Výhodou JKM je, že podnikatelia môžu na jednom mieste získať všetky potrebné informácie a vybaviť všetky formálne úkony súvisiace so začatím podnikateľskej činnosti. JKM by mal štát vybaviť letákmi s povinnosťami podnikateľských subjektov v závislosti od odboru podnikania tak, ako bolo uvedené v predchádzajúcej kapitole. Centrum SOLVIT slúži na mimosúdne riešenie sťažností na postup úradov členských štátov, ktorý je v nesúlade s právom voľného pohybu tovaru, služieb a osôb. Centrum rieši problémy podnikateľov bezplatne, v lehote maximálne 10 týždňov a dosahuje 90 % úspešnosť.

Opatrenie, ktorým mal byť posudzovaný dopad navrhovanej legislatívnej zmeny na malých a stredných podnikateľov bolo do praxe uvedené prostredníctvom nástroja na hodnotenie dopadov regulácie tzv. RIA (Regularory Impact Assessment) v rámci ktorého je od januára 2012 pri príprave právnych predpisov dopad legislatívy zhodnocovaný už v vo fáze plánovania. Zamestnanci ministerstva priemyslu a obchodu boli pre tento účel špeciálne preškolení a neustále prebiehajú konzultácie v tejto oblasti s cieľom skvalitniť výstupy ministerstva. V tomto prípade je namieste určitý skepticizmus, pretože dopad legislatívnej zmeny je pomerne subjektívny pocit. Pre skúsenú účtovníčku odoslať ďalší výkaz elektronicky nie je žiaden problém a ešte ušetrí cestu na poštu. Pre podnikateľa, ktorý aj PIN

v telefóne má 0000, aby ho nezabudol, predstavuje ďalšia GRID karta stres, ktorý ho môže motivovať vyhnúť sa tejto povinnosti aj za cenu porušenia zákona.

Ministerstvo priemyslu a obchodu zaviedlo tiež operačný program Podnikanie a inovácie, ktorého cieľom bola podpora a zvyšovanie konkurencieschopnosti Českej republiky v oblasti priemyslu, podpora inovácií, urýchlené zavádzanie výsledkov výskumu a vývoja do výrobnjej sféry hlavne stimuláciu dopytu po výsledkoch výskumu a vývoja. Máloktorý podnikateľský subjekt sa dokáže bez pomoci profesionálnej agentúry sám zapojiť do tohto operačného programu a vypracovať a predložiť všetky požadované dokumenty, projekty a žiadosti. Štát by mal vyvíjať väčšiu iniciatívu pri informovaní podnikateľských subjektov o vypísaní konkrétnych výziev a podmienkach, ktoré je potrebné splniť. Toto je jedna z oblastí, kde sa štát nestal partnerom, ale stal sa súperom podnikateľského subjektu. Štátni úradníci by si mali neustále uvedomovať, že ak budú bohaté firmy, bude bohatý aj štát.

Vzdelávanie podnikateľov bolo podporované prostredníctvom projektu CzechEkoSystem, ktorého úlohou bolo zvýšiť pripravenosť firiem v počiatkoch jej vývoja prostredníctvom poradenstva. Projekt poskytuje poradenstvo s veľmi nízkou spoluúčasťou, spoločnosť platí iba 20 % z hodnoty nákladov na poradenstvo. Štát by mal aktívnejšie vystupovať aj v tejto oblasti a mal by sa viac zaujímať, či poradenstvo bolo adekvátne, či nebolo formálne len za účelom čerpania podpory z projektu, či cena za poradenstvo sa neodlišovala od ceny obvyklej na trhu a pod.

K rozšíreniu vzdelanosti podnikateľských subjektov bol vytvorený aj globálny grant EDUCA, ktorý je financovaný z Európskeho sociálneho fondu. Cieľom tohto programu je zvýšenie kvalifikácie, profesných zručností a znalostí zamestnancov a zamestnávateľov a prispieť tak ku konkurencieschopnosti subjektov. Program je zameraný hlavne na špecifické vzdelávanie najmä neprenositelné typy kvalifikácie. Medzi podporované aktivity patrí profesné a odborné vzdelávanie zamestnancov a zamestnávateľov, tvorba podnikových vzdelávacích programov ale aj rozširovanie softskills, jazykové vzdelávanie a podobne.

Opatrenia na podporu malého a stredného podnikania nie sú vyššie uvedenou koncepciou ukončené. Uznesením vlády Českej republiky č. 923 dňa 12.12.2012 bola prijatá nová Koncepcia podpory malých a stredných podnikateľov na obdobie 2014-2020. Nová koncepcia vznikla na základe jednaní s podnikateľskými zväzmi, združeniami, odbornou verejnosťou

a uskutočnenia verejnej konzultácie. Výsledkom bolo prijatie približne 50 opatrení na podporu malého a stredného podnikania (EDUKOL, 2013)

Cieľom novej koncepcie nie je razantným spôsobom zmeniť program koncepcie ale upraviť ho tak, aby bolo možné pokračovať v dosahovaní doposiaľ stanovených cieľov a zároveň ich prehĺbiť a prispôbiť novým podmienkam a výzvam, ktorým česká ekonomika čelí. Hlavnými cieľmi novej koncepcie:

- posilnenie postavenia malých a stredných podnikateľov a rast ich konkurencieschopnosti v európskom a svetovom kontexte,
- rozvoj a skvalitnenie podnikateľského prostredia a zvyšovanie kvality poradenských služieb podnikateľom,
- posilnenie inovačných schopností a efektívneho nakladania s duševným vlastníctvom podnikateľov a rozvoj inovačnej infraštruktúry,
- znižovanie energetickej a materiálovej náročnosti pri podnikaní (EDUKOL, 2013).

Je zrejmé, že aby v spoločnosti fungovalo podnikanie, musí sa o neho štát starať a nie očakávať absolútne prispôsobenie sa podnikateľov. Štát má zodpovednosť voči podnikateľským subjektom v krajine a mal by sa o ne sústavne zaujímať a vytvárať im vhodné podmienky ich podpory. Podpora štátu by mala zabezpečiť, aby množstvo administratívy a zložitost' právnych noriem nestúpili natoľko, aby odradili občanov od začatia vlastného podnikania. Ako tvrdí Šteiner v jeho práci Podnikateľské kompetence tady a teď? *„Musí podporovať podnikanie nielen verbálne a skôr iba symbolicky, ale tiež úpravami legislatívy a vytváraním takého prostredia, v ktorom sa firmy môžu ľahko orientovať, rýchlo získajú potrebné informácie a znalosti, presvedčia sa o výhodnosti ich podnikania, budú si istí, že v prípade komplikácií sa budú môcť o štát oprieť a využiť najrôznejšie dotácie, záruky a úvery slúžiace k ich ďalšiemu rozvoju.“*

Vláda sa snaží prijať efektívne opatrenia či už za účelom znižovania neoprávneného podnikania, alebo za účelom pomoci podnikateľom. Občas táto snaha vyznieva tak, že celé komisie sa snažia nájsť pár nejakých dokonalých opatrení, ktoré to všetko vyriešia a prinesú miliardy korún úspor. V skutočnosti to tak nie je. Podnikateľov často znechucuje mnoho drobných nepríjemností, až nakoniec rezignujú. Preto by bolo vhodné riešiť práve tieto „drobnosti“, nestrácať čas nefunkčnými komisiami, ktoré predpokladajú obrovské úspory, no v praxi sú neoveriteľné.

Z takých drobností možno spomenúť napríklad tieto (niektoré sa už čiastočne uplatňujú:

- zaviesť pravidlo, že žiadny štátom riadený úrad nesmie pýtať od podnikateľského subjektu potvrdenie, ktoré vydá iný úrad,
- štát si musí zosúladiť štatistické výkazy tak, aby konkrétny údaj, ktorý si nemôže zadovážiť na žiadnom svojom úrade, pýtal od podnikateľského subjektu len raz,
- štát musí v primeranej lehote oznamovať podnikateľskému subjektu opomenutie nejakej povinnosti,
- štát musí oznamovať nielen nedoplatky, ale aj prípadné preplatky subjektov,
- štát musí v dostatočnom časovom predstihu oznamovať podnikateľskému subjektu zásadnú zmenu legislatívy,
- štát by mal motivovať podnikateľov k plateniu daní a poistného napríklad aj úročením prostriedkov, ktoré boli štátu poskytnuté pred lehotou splatnosti (úrok by nebol vyplácaný, aby by mohol byť použitý na úhradu prípadného úroku z omeškania),
- štát by mal kumulovať dane a poplatky (s prevádzkou motorového vozidla je spojená daň z motorových vozidiel, diaľničná nálepka, spotrebná daň),
- štát by mal urobiť opatrenia za účelom zlepšovania prípravy absolventov škôl,
- štát by mal zdarma poskytovať všetky informácie nielen o povinnostiach podnikateľa, ale aj o jeho právach,
- štát musí spravodlivejšie definovať a uplatňovať princíp solidarity,
- štát musí nájsť spôsob odmeňovania zásluhovosti (ak niekto nečerpá napr. prostriedky nemocenského poistenia niekoľko rokov, časť zaplatených prostriedkov by sa mu mala presunúť napr. do dôchodkového fondu),
- štát by mal znížiť dane a odvody do fondov,
- znížené dane by však mal dôrazne vyberať.

Všetky tieto opatrenia môžu byť účinné iba v tom prípade, ak sa s nimi stotožnia aj všetci štátni úradníci a budú ich považovať za samozrejmu a dôležitú vec. Často sa stretávame s informáciou, že vláda sa potrebou opatrení zaoberala, ale že uviesť ich do praxe je veľmi náročné a hlavne drahé. Štátni úradníci sa však musia stotožniť s tým, že všetky spravodlivé opatrenia nie sú nákladom, ale investíciou do budúcnosti, ktorá sa prejaví v lepšom výbere daní a vzájomnej tolerancii a rešpekte medzi podnikateľskými subjektami a štátnymi úradníkmi.

4.3 Obmedzovanie neoprávneného podnikania postihmi zo strany štátu a okolia

Subjektom, ktorého vplyv na výskyt neoprávneného podnikania je najvýznamnejší a najsilnejší, je štát. Štát tvorí legislatívu a stanovuje sankcie, ktorými sú jednotlivé porušenia zákona potrestané. Výška sankcií či trestov je práve jedným z hlavných spôsobov, akým štát môže neoprávnené podnikanie limitovať. Sankcia by mala byť stanovená tak, aby skutočne splnila svoju funkciu: mala by potenciálneho páchatel'a odradiť od porušenia zákona, mala by ho motivovať legalizovať si svoju podnikateľskú činnosť, mala by byť stanovená v takej výške, aby bola primeraným trestom, aby podnikateľov vychovávala, nie likvidovala.

Pri posudzovaní sankcií udeľovaných štátom vidíme, že štát postihuje najmä malé a stredné podnikateľské subjekty, ktorých schopnosť brániť sa je veľmi malá. Dopad sankcie je najväčší na živnostníka, ktorý pri svojej podnikateľskej činnosti ručí za všetky svoje záväzky, teda aj za prípadné sankcie celým svojim majetkom. Ak teda štát v prípade živnostníka pristúpi k sankcii v hornej sadzbe, môže to mať likvidačný dopad na celú rodinu, ktorá je na ňom závislá. Štát by sa mal zameriavať viac na veľké firmy, u ktorých je spáchaný zločin zvyčajne väčšieho rozsahu.

Postih zo strany štátu nemusí byť len vo forme samotnej finančnej sankcie. Štát by mal podmieňovať vyplácanie rozličných štátnych sociálnych dávok alebo daňových úľav napríklad tým, že občan nebol určité obdobie pred podaním žiadosti o výplatu nejakej dávky dobrovoľne nezamestnaný.

Jedným z postihov, ktorý by výskyt neoprávneného podnikania mohol výrazne ovplyvniť, by bolo vyvodenie trestnej zodpovednosti právnických osôb za tento čin. Trestná zodpovednosť právnických osôb bola na území Českej republiky zavedená zákonom číslo 418/2011 o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Tento zákon obsahuje taxatívny výčet trestných činov, za ktoré môžu právnické osoby niesť zodpovednosť, trestný čin neoprávneného podnikania sa medzi nimi však nenachádza. Z pohľadu sankciovania neoprávneného podnikania je veľkou chybou nezahrnutie trestného činu neoprávneného podnikania do zákona, nakoľko práve u tohto trestného činu je vysoký predpoklad výkonu nelegálnej činnosti práve právnickou osobou. Medzi ďalšie trestné činy, ktoré prekvapivo

v zákone o trestnej zodpovednosti právnických osôb zahrnuté neboli, môžeme zaradiť neoprávnené prevádzkovanie lotérie a podobných stávkových hier, poškodzovanie spotrebiteľa, porušenie predpisov o pravidlách hospodárskej súťaže, zneužitie informácií a postavenia v obchodnom styku a podobne. Dôvod, pre ktorý vymenované trestné činy nie sú zahrnuté v zákone je vraj dostatočné sankciovanie prostredníctvom trestného zákonníka.

Okrem štátu by obmedzovaniu neoprávneného podnikania mohli napomôcť samotní občania – zákazníci. Napomôcť by mohla väčšia osвета ilegálnej činnosti, ktorú by mal zabezpečiť štát, aby si zákazníci uvedomili, že tolerovaním neoprávneného poskytovania služieb sú sami ovplyvnení. Mnohí si ani neuvedomujú, že subjekt poskytujúci služby bez platného oprávnenia nie je registrovaný ako platiteľ sociálneho a zdravotného poistenia, ani neplatí daň z príjmu. Vzhľadom na princíp solidarity, ktorý sa v Českej republike veľkoryso uplatňuje, však častokrát má možnosť čerpať prostriedky z týchto zdrojov, takže sa mu na ne poskladajú ostatní poistenci. Aby sociálna a zdravotné poisťovne mohli fungovať a plniť si svoje povinnosti garantované zákonom, musí naplniť požadovaný výber poistného, čo sa môže prejavovať vyššími platbami za zdravotné a sociálne služby ostatnými poistencami.

Tak isto by si mali občania uvedomovať, resp. je potrebné im pripomínať, že ak takéto subjekty neplatia dane, alebo ich platia iba z niektorých svojich činností, nebráni im to využívať všetky vymoženosti, ktoré sú hrazené zo štátneho rozpočtu, akými sú vzdelávanie, kultúra, využívanie služieb samosprávy (verejné osvetlenie, letná a zimná údržba miestnych komunikácií), využívanie služieb polície a súdnictva. Pripomínanie dôsledkov neoprávneného podnikania by mohlo pomôcť vzbudiť u občanov aktívnejší tlak na podnikateľské subjekty a mohli by dôraznejšie vyžadovať vystavenie dokladu o tom, že za službu zaplatili. Osoby prevádzkujúce činnosť neoprávnene by v prípade, že zákazník trvá na vystavení dokladu na službu, takýto doklad vystaviť nemohli a o zákazníkov by začali prichádzať. V závislosti na počte stratených zákazníkov a ušlého zisku by podnikateľské subjekty boli donútení vykonávať podnikateľskú činnosť legálne.

Ďalším článkom okolia, ktorý by mohol svojim prístupom nepriamo napomáhať obmedzovaniu neoprávneného podnikania, by mohli byť banky a spoločnosti poskytujúce rôzne pôžičky. V súčasnosti v spoločnosti rezonuje potreba riešiť problém s poskytovaním pôžičiek nebankovými subjektami, kde zmluvne dohodnuté úroky a rozličné sankcie podľa niektorých názorov hraničia s úžerou. V krajine začínajú narastať prípady končiace rodinnými

tragédiami, kedy sa rodiny dostali do takého kolotoča pôžičiek, že prišli o všetok majetok. Nebankovky, ale pri nižších sumách aj samotné banky poskytnú často pôžičku bez preukázania príjmu občana, ktorý si sám nedokáže často spočítať výhodnosť a nevýhodnosť danej pôžičky a či ju skutočne dokáže splácať. Čiastočným riešením by bolo, keby štát určil veriteľovi povinnosť skúmať, či príjem dlžníka je dostatočný, aby bez ohrozenia svojej výživy a osôb na jeho výživu odkázaných dokázal svoju pôžičku splácať. V opačnom prípade by nepožíval ochranu našej legislatívy. Tým by sa zabezpečilo, že mnohí podnikatelia, ale aj zamestnanci, by boli nútení legalizovať svoj stav, aby sa v prípade potreby mohli o pôžičky uchádzať.

Nápomocnými pri riešení problémov spojených s neoprávneným podnikaním by mohli byť rozličné stavovské organizácie, alebo cechy. V minulosti boli jednotliví podnikatelia členmi týchto spolkov, ktoré ich zároveň chránili. Tieto cechy boli verejnoprávne korporácie s povinným členstvom, kde všetci remeselníci mali rovnaké postavenie, kupujúcim zaručovali štandardnú kvalitu výrobkov, pričom likvidovali každý pokus o mimocechovú výrobu. Vsúčasnosti mnohí podnikatelia, ktorí podnikajú legálne, majú veľké výhrady voči podnikateľom vykonávajúcim činnosť bez potrebných oprávnení, avšak nechcú si robiť nepriateľov a problémy, takže ich činnosť nenahlásia. Pokiaľ by takúto činnosť zaregistrovala samosprávna organizácia so svojim cechmajstrom a valným zhromaždením, oznámenie nelegálnej činnosti nejakého subjektu by už nebolo natoľko osobné.

Postihom pri neoprávnenom podnikaní by malo byť aj zverejnenie páchatel'a. Podľa rozsahu a dôsledkov neoprávneného podnikania by mohol byť páchatel' a popis jeho deliktu zverejnený buď na regionálnej úrovni, v miestnej tlači, oblastnej televízii, alebo pri závažnejšom porušení zákona aj v médiách s celorepublikovou pôsobnosťou. Tento morálny postih by mal za následok, že takáto firma stratí minimálne časť svojich zákazníkov, čo jej následne spôsobí aj finančné straty.

Škála sankcií, ktorá môže byť pri neoprávnenom podnikaní uplatnená, je skutočne široká. Vzhľadom na štatisticky výkaz kriminality za obdobie 2008 – 2013 (Tabuľka 4.1) pripravený na základe údajov Polície Českej republiky je však zrejmé, že v prvom rade je nevyhnutné zlepšiť efektivitu príslušných orgánov pri kontrole a odhaľovaní neoprávneného podnikania. To sa môže dať len vtedy, keď sa zároveň podarí zlepšovať povedomie okolia v tom zmysle, že tolerovanie takéhoto správania sa nepriamo prejaví vo všetkých službách,

ktoré štát poskytuje svojim občanom v závislosti od možnosti štátneho rozpočtu. Je zrejmé, že počet zistených činov sa zďaleka neblíži k počtu skutočne spáchaných činov, čo jasne vypovedá o účinnosti kontroly štátu. Práve častejšia a efektívnejšia kontrola či už nezamestnaných občanov alebo podnikateľských subjektov je hlavným spôsobom, ktorý by pomohol zamedziť páchaniu neoprávneného podnikania. Kontroly by mali byť organizované efektívnejšie a s oveľa vyššou frekvenciou výskytu. V prípade nezamestnaných osôb by tieto kontroly vykonával úrad práce a nezamestnaní by mali povinnosť hlásiť sa častejšie ako v súčasnosti a vždy počas pracovnej doby, čím by sa docielilo, že v tomto čase nemôžu neoprávnene podnikat' a pri častých hláseniach sa na úradoch práce by bolo prevádzkovanie neoprávneného podnikania ovplyvnené aj z dlhodobého hľadiska.

Štatistický výkaz kriminality za obdobie 2008 – 2013

		Počet zistených činov	Počet objasnených činov	Počet stíhaných osôb	Škody v tisícoch Kč	Priemerná škoda na 1 čin
2013	Neoprávnené podnikání	104	67	62	20 711	199,14
	Hospodářské činy celkem	30 376	15 857	15 247	19 587 078	644,82
2012	Neoprávnené podnikání	106	73	63	14 023	132,29
	Hospodářské činy celkem	27 633	13 247	13 210	24 135 981	873,45
2011	Neoprávnené podnikání	112	80	79	16 106	143,80
	Hospodářské činy celkem	28 216	13 365	13 349	13 899 515	492,61
2010	Neoprávnené podnikání	101	72	77	22 269	220,49
	Hospodářské činy celkem	28 371	13 382	14 453	14 153 834	498,88
2009	Neoprávnené podnikání	133	88	89	47 751	359,03
	Hospodářské činy celkem	29 774	13 906	15 627	15 696 310	527,18
2008	Neoprávnené podnikání	133	82	86	29 013	218,14
	Hospodářské činy celkem	32 474	15 921	17 691	19 473 591	599,67

Zdroj: Policie ČR

Tabuľka 4.1

Z uvedeného je zrejmé, že práve štát je tou entitou, ktorá ma najväčší záujem a najviac možností ako ovplyvniť konanie podnikateľských subjektov. Štát má nielen právo, ale najmä povinnosť všetky dané možnosti vyjužiť k tomu, aby situáciu vyriešil.

5. Záver

Diplomová práca na tému „Neoprávnené podnikanie a možnosti jeho obmedzovania“ je snahou o zhodnotenie situácie, ktorá dlhodobo negatívne ovplyvňuje hospodárstvo krajiny. Napriek snahe štátu o riešenie daného problému, výsledky nie sú príliš markantné. Fenomén neoprávneného podnikania ovplyvňuje negatívne nielen štát a jeho občanov ale z dlhodobého hľadiska aj samotných páchatel'ov tohto trestného činu, keďže peňažné prostriedky, o ktoré štát prichádza, mali pôvodne iný účel ich využitia, ktorý v dôsledku páchania neoprávneného podnikania nemôže byť naplnený. Na ochranu záujmov spoločnosti pred negatívnym vplyvom tohto fenoménu je potrebné, aby štát sa štát problematikou zaoberal a aby kontrolné orgány posilnili svoju činnosť. Štátne orgány by sa mali zamerať okrem kontroly aj na prevenciu a poskytovanie poradenských služieb, nakoľko problematika nízkeho právneho vedomia občanov je dobre známa.

Začiatok práce je venovaný teoretickému vymedzeniu pojmov pevne zviazaných s podnikaním v podmienkach tržnej ekonomiky. Špeciálne sa práca zaoberá podmienkami živnostenského podnikania, nakoľko je to najrozšírenejší typ podnikania na území Českej republiky a predpoklad výskytu neoprávneného podnikania je práve u živnostenského podnikania najvyšší.

Práca ďalej skúma príčiny, ktoré vedú k prevádzkovaniu neoprávneného podnikania a následne dôsledky, ktoré sa s páchaním tejto činnosti viažu. V štvrtej kapitole práce sa nachádzajú návrhy riešenia problému neoprávneného výkonu podnikateľskej činnosti na území Českej republiky. V práci je využitá metóda analýzy, deskripcie. Zo sumarizácie získaných informácií možno dospieť k záveru, že kompletné zamedzenie prevádzkovania neoprávneného podnikania možné nie je, eliminácia tohoto javu sa však dosiahnuť dá. Riešenia, ktoré sú v práci ponúkané, zahŕňajú zjednodušenie legislatívy, znižovanie daňového zaťaženia v krajine, vzdelávanie podnikateľských subjektov rovnako ako štátnych úradníkov, poskytovanie výkladu zákona a ďalších poradenských služieb, oznamovanie zásadnej zmeny legislatívy a nedoplatkov podnikateľských subjektov či zlepšovanie prípravy absolventov škôl na výkon podnikateľskej činnosti.

Najspoľahlivejším spôsobom eliminácie neoprávneného podnikania navrhovaným touto prácou je sprísnenie, zefektívnenie a zvýšenie počtu kontrol. Monitorovanie a skutočné

odhalenie výkonu neoprávneného podnikania je veľmi zložité a obtiažne preukázateľné a práve zvýšené množstvo kontrol by mohlo situácii napomôcť. Problémom pri skúmaní tohto javu je samotná podstata a nelegálnosť javu, z ktorého vyplýva neochota respondentov zúčastniť sa a pravdivo odpovedať. Pri výskume sa hlavný dôraz kladie na motiváciu respondentov vykonávať podnikanie neoprávnene, to znamená hľadať spúšťačí mechanizmus, ktorý vedie podnikateľské subjekty k výkonu nelegálnej činnosti. Z príkladov z praxe jasne vyplýva, že hlavným podnetom je momentálna finančná situácia a neochota získať menej prostriedkov, hoci to z dlhodobého hľadiska prináša podnikateľom mnohé nevýhody.

Kontrolnými orgánmi pri monitorovaní výkonu neoprávneného podnikania sú okrem živnostenských úradov, úradov práce, Českej obchodnej inšpekcie aj Sociálna poisťovňa, Polícia ČR a finančné úrady. Z výsledkov práce týchto kontrolných úradov vyplýva, že pri zhoršení situácie na trhu práce a vyššej miere nezamestnanosti sa neoprávnené podnikanie vyskytuje častejšie. Ekonomické a sociálne dopady neoprávneného podnikania sú veľmi negatívne, a to či už z dlhodobého alebo krátkodobého hľadiska, rovnako pre osoby vykonávajúce neoprávnené podnikanie, ako aj pre ostatných občanov štátu. Vzhľadom k výrazným stratám na verejných financiách je potrebné zamedziť výskytu alebo minimálne obmedziť výskyt neoprávneného podnikania prostredníctvom lepšie nastavenej legislatívy a postihov zo strany štátu.

Z pohľadu práce je zrejmé, že rozšírenosť výskytu sa priamo viaže na nedostatočnú prevenciu a kontrolu štátu. Podnikatelia si uvedomujú nízku frekvenciu návštev štátnej kontroly a preto sa neboja podnikanie nelegálne prevádzkovať. Oprávnené sa možno domnievať, že v prípade zvýšenia počtu kontrol by osoby prestali riskovať odhalenie.

Uvedeným zhodnotením a návrhom možných riešení problému neoprávneného podnikania je cieľ diplomovej práce považovaný za splnený.

Zoznam použitej literatúry

Odborné knihy

HENDRYCH, Dušan et al. *Právnícký slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009. 1460 s. ISBN 978-80-7400-059-1

HORIZINKOVÁ, Eva. *Živnostenský zákon v praxi*. Olomouc: ANAG, 2010. 343 s. ISBN 978-80-7263-615-0

HORIZINKOVÁ, Eva a Václav URBAN. *Živnostenský zákon a předpisy související s komentářem*. Praha: Linde Praha, 2013. 328 s. ISBN 978-80-86131-97-9

JELÍNEK Jiří et al. *Trestní odpovědnost právnických osob – balance a perspektívy*. Praha: Leges, 2013. 392 s. ISBN 978-80-87576-58-8

JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2009. 322 s. ISBN 9788087212226

JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob*. Praha: Leges, 2010. 256 s. ISBN 978-80-87576-43-4

KRÁĽOVIČ, Jozef a Karol VLACHYNSKÝ. *Finančný management*. Bratislava: IURA EDITION, 2002. 415 s. ISBN 8089047173

NOVOTNÝ, Oto et al. *Trestní právo hmotné II. – Zvláštní část*. Praha: ASPI Publishing s.r.o., 2004. 440s. ISBN 80-86395-67-7

OKÁLI, Ivan et al. *Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2004. 352 s. ISBN 978-80-714-4140-3

ORLAND, Leonard. *Corporate criminal liability: regulation and compliance*. New York: Aspen Publishers, 2006. ISBN 9780735550766

RADVÁN, Michal et al. *Finanční právo a finanční správa*. Třebíč: Akcent s.r.o., 2008. 509s. ISBN 978-80-210-4732-7

SOUKUPOVÁ, B., A. ŠLOSÁROVÁ a A. BAŠTINCOVÁ. *Účtovníctvo*. Bratislava: IURA EDITION, 2004. 638 s. ISBN 808078020X

ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní zákoník*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2553. ISBN 978-80-7400-428-5

ŠLOSÁROVÁ, Anna et al. *Analýza účtovnej závierky*. Bratislava: Iura Edition s.r.o., 2006. 478 s. ISBN 80-8078-070-6

ŠTĚPÁNOVÁ, Silvie. *Podnikání podle Živnostenského zákona*. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1735-4

ŠVARC, Zbyněk et al. *Základy obchodního práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 426 s. ISBN 978-80-7380-322-3

VALACH, Josef. *Finanční řízení podniku*. Praha: Ekopress, 1997. 247 s. ISBN 80-901991-6-X

Články v odborných časopisech

FLEISCHMANOVÁ, Irena. Kontrolní činnost zaměřená k dodržování živnostenského zákona a zvláštních právních předpisů vztahujících se k živnostenskému podnikání. *Inflow: Daně a právo v praxi* [online]. 2008, č.10 [cit. 2014-03-04]. ISSN 1211-7293. Dostupné z: <http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d4086v5486-kontrolni-cinnost-zamerena-k-dodrzovani-zivnostenskeho-zako/>

PAULIČKOVÁ, Alena. Tíeňová ekonomika a daňové úniky. *Inflow: Časopis pro právní vědu a praxi*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, roč. 10, č. 4, s. 343-349. ISSN 1210-9126

ŠEBEK, Petr. Judikatura Nejvyššího správního soudu: živnostenské právo. *Inflow: Soudní rozhledy*. 2006, č. 11, s. 410. ISSN 1211-4405

ŠTEINER, Martin. *Podnikatelské kompetence tady a teď?*. EDUKOL vzdělávací a poradenské sdružení [online]. [cit. 2014-04-04]. Dostupné z <http://www.edukol.cz/publikovano/publikace/6>

ŽDÁRSKÝ, Zbyněk. Neoprávněné podnikání a pokoutnictví v souvislostech nejen trestněprávních. *Inflow: Trestněprávní revue* [online]. 2013, č. 1, s.1 [cit. 2014-01-03]. ISSN: 1213-5313. Dostupné z: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/art_8579/neopravnene-podnikani-a-pokoutnictvi-v-souvislostech-nejen-trestnepravnych.aspx

Elektronické dokumenty a ostatní

BEDNÁRIK, R., M. DANIHEL a J. SIHELSKÝ. *Nelegálna práca v podmienkach slovenskej spoločnosti*. SR: Friedrich Ebert Stiftung, 2003. 51 s.

ČESKÁ OBCHODNÍ INSPEKCE [online]. [cit 2014-01-19]. Dostupné z <http://www.coi.cz/>

EDUKOL. *Koncepce podpory malých a středních podnikatelů na období 2014-2020*. 2013 [online]. [cit. 2014-03-19]. Dostupné z http://www.edukol.cz/publikace/koncepce_podpory_msp_2014-2020.pdf

FOŤKO, Oliver. *Neoprávněné podnikání*. Banská Bystrica, 2012. Bakalářská práce. Bankový institút vysoká škola Praha, Katedra práva a společenských věd.

MACUROVÁ, Zuzana. *Neoprávněné podnikání z právního a ekonomického hlediska*. Ostrava, 2011. Diplomová práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Ekonomická fakulta, Katedra práva.

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU. *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2012*. 2013 [online]. [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: http://www.edukol.cz/publikace/zprava_o_vyvoji_msp_v_roce_2012.pdf

PIKNA, Bohumil. *CEPOL a další vzdělávací aktivity EU v bezpečnostní oblasti*. In: *Kriminalistika, Čtvrtletník pro kriminální teorii a praxi*. č. 1/2006 [online]. [cit. 15.4.2014]. Dostupné z <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2006/01/cepol.html>

PROUZA, Daniel. *Zločin a trest při neoprávněném podnikání*. 2006 [online]. [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://ekonom.ihned.cz/c1-19200750-zlocin-a-trest-pri-neopravnenem-podnikani>

Rozsudok Najvyššieho správneho súdu zo dňa 19.11.2003, spisová značka 7 A 87/2002 – 29. Dostupné z: <http://www.judikaty.info/cz/nejvyssi-spravni-soud-ceske-republiky/namitka-podjatosti/?sort=date&offset=840>

ŠTEINER, Martin. *Podpora podnikání v EU*. [online]. [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: http://www.edukol.cz/publikace/podpora_podnikani_v_eu_stainer_ppt.pdf

TUČEK, Jan. *Šedá a černá ekonomika a její ekonomická implementace*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masaryková Univerzita v Brně, Ekonomicko – správní fakulta, Katedra ekonomie.

Zákon č. 40 ze dne 8. januára 2009, trestní zákoník. Dostupné zo systému CODEXIS

Zákon č. 455 ze dne 2. oktobra 1991 o živnostenském podnikání a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o živnostenském podnikání). Dostupné zo systému CODEXIS

Zákon č. 418 ze dne 27. oktobra 2011 o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Dostupné zo systému CODEXIS

Zákon č. 634 ze dne 26. novembra 2004 o správních poplatcích a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o správních poplatcích). Dostupné zo systému CODEXIS

Zákon č. 89 ze dne 3. februára 2012, občanský zákoník. Dostupné zo systému CODEXIS

Zákon č. 90 ze dne 25. januára 2012 o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). Dostupné zo systému CODEXIS

Zákon č. 91 ze dne 25. januára 2012 o mezinárodním právu soukromém. Dostupné zo systému CODEXIS

Zákon č. 304 ze dne 12. septembra 2013 o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Dostupné zo systému CODEXIS

Zákon č. 435 ze dne 13. mája 2004 o zaměstnanosti a o změně a doplnění dalších zákonů.
Dostupné ze systému CODEXIS

Zákon č. 64 ze dne 20. októbra 1986 o České obchodní inspekci a o změně a doplnění dalších zákonů. Dostupné ze systému CODEXIS

Zákon č. 552 ze dne 6. decembra 1991 o státní kontrole a o změně a doplnění dalších zákonů.
Dostupné ze systému CODEXIS

Zákon č. 513 ze dne 5. novembra 1991, Obchodní zákoník. Dostupné ze systému CODEXIS

Zákon č. 200 ze dne 17. mája 1990 o přestupcích a o změně a doplnění dalších zákonů.
Dostupné ze systému CODEXIS

Zákon č. 105 ze dne 18. apríla 1990 o soukromém podnikání občanů a o změně a doplnění dalších zákonů. Dostupné ze systému CODEXIS

Zoznam skratiek

a pod. – a podobne

atď – a tak ďalej

BOZP – bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci

ČR – Česká republika

DPH – daň z pridanej hodnoty

EU – European Union – Európska únia

HDP – hrubý domáci produkt

JKM – jednotné kontaktné miesto

SR – Slovenská republika

Zoznam tabuliek

Tabuľka 4.1	66
-------------------	----

Prehlásenie o využití výsledkov diplomovej práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 23. 4. 2014

Hana Šupáková
jméno a příjmení studenta